

1983/84:123**Onsdagen den 11 april em.**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

16 § Anslag till polismännen, m. m. (forts. från prot. 122)

Fortsattes överläggningen om justitieutskottets betänkande 1983/84:22.

Anf. 75 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Vad gäller Arne Nygrens replik före middagsuppehållet kan vi konstatera att Arne Nygren onekligen har svårt med sina motstridande argument. Arne Nygren säger att det är både för många poliser och för få. Det är så litet pengar att man kan tala om felräkningar, men samtidigt är det för mycket pengar så att vi inte har råd. Hur förhåller det sig egentligen? Anser Arne Nygren att det finns för många poliser som går och dräller utan arbetsuppgifter? Om svaret är ja, är det i så fall rimligt med ett övertidsuttag som motsvarar 800 årsarbeten? Jag skulle uppskatta om jag fick svar på mina frågor. Vidare skulle jag vilja fråga när det gäller planen för polisutbildningen: Betyder utskottsmajoritetens skrivning att frågan återkommer – eller kommer den inte tillbaka?

Arne Nygren anser också att det var de tidigare regeringarna som raserade svensk ekonomi. Vi är vid det här laget ganska vana vid att socialdemokraterna försöker att skylla ifrån sig på andra. Men, Arne Nygren, är det inte litet pinsamt att fortfarande behöva skylla på de icke-socialistiska regeringarna när det gäller hur många poliser vi skall utbilda? Socialdemokraterna har ju faktiskt haft makten i över ett och ett halvt år.

Anf. 76 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Jag hade inte svårt med motstridande argument, utan jag hade svårt med tiden före middagsuppehållet. Jag skulle ha kunnat utveckla svaret till Gunilla André.

Nu frågar Gunilla André om jag anser att vi har för många poliser. Svaret är nej. Det skulle naturligtvis ha varit mycket enklare att genomföra

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till polis-
väsendet, m. m.*

förstärkningarna till eko-polisen, narkotikapolisen och till våldsrotlarna om vi hade haft den samhällsekonomi som vi hade i mitten av 1970-talet och som möjliggjorde inrättandet av flera hundra nya tjänster varje år. Men, Gunilla André, den samhälls ekonomin har vi inte i dag, utan nu har vi hundratals miljarder kronor i statsskuld, hundratals miljarder i upplåning utomlands. Vi måste klara vår ekonomi innan vi kan anse att vi har råd med att satsa på bl. a. fler poliser. Det här känner Gunilla André till, så det behöver vi inte föra någon debatt om nu.

Jag kan också säga att jag inte tycker att det är rimligt med ett övertidsuttag av det slag som Gunilla André redovisade. Det är dess värre inte så lätt för polisledningarna att reglera tidsåtgången, därför att man ibland måste in i arbetsuppgifter som kräver extraordinär tidsåtgång. Då uppstår sådana här problem.

Till sist. Om jag minns rätt sade jag inte att det var borgerliga regeringar som hade raserat ekonomin. Jag sade att vi i mitten av 1970-talet hade en välordnad samhällsekonomi som medgav vissa satsningar. Vidare sade jag att vi i dag inte har den samhälls ekonomin. Jag nämnde inte vilka som har regerat och förändrat samhälls ekonomin under den tid som gått sedan dess. Det var Gunilla André som drog den slutsatsen.

Anf. 77 INGE CARLSSON (s):

Herr talman! Den ekonomiska brottsligheten är ett mycket stort samhällsproblem, kanske vår tids största kriminalpolitiska problem.

Samhället går miste om skatter och avgifter för ca 14 miljarder kronor per år. Det innebär att varje hederlig skattebetalare får skjuta till 4 000 kr. årligen. Konkurrensen mellan företag snedvrids. Det blir svårare att styra samhälls ekonomin, och samhällssolidariteten uppluckras.

Det finns inga tecken på att den ekonomiska brottsligheten har minskat. Den har tvärtom ökat mer än den traditionella brottsligheten. De tre kapitalistiska partierna visade under sina regeringsår ingen som helst vilja att komma till rätta med dessa problem.

Kommissionen mot ekonomisk brottslighet har nu lagt fram sitt slutbetänkande. Det gäller ett trettiotal betydelsefulla betänkanden, rapporter m. m. Motståndet från högern och likasinnade grupper är kompakt. Förklaringen är ju att de vill ha ett annat samhälle än det solidariska samhälle som vi socialdemokrater vill ha.

Kommissionen, i vilken bl. a. Arne Nygren ingått, har arbetat snabbt och bra. Nu gäller det för regeringen att lägga fram förslagen till höstriksdagen.

Justitieutskottets betänkande 1983/84:22, som vi nu behandlar, berör bl. a. min motion 1983/84:599. I motionen begär jag att en eko-rotel inrättas i Norrköpings polisdistrikt.

Av betänkandet framgår att regeringen föreslår att resurserna inom polisväsendet omfördelas, så att 50 polismän avdelas för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten.

Dessa 50 nya tjänster innebär i och för sig inte någon särskilt stor resursförstärkning. Resurserna borde ändå räcka till både en förstärkning av

befintliga eko-rotlar och inrättandet av en rotel i Norrköping – landets fjärde största polisdistrikt. I 24 polisdistrikt finns det i dag ekonomiska rotlar. Jag anser att vi skyndsamt måste inrätta rotlar där behoven är störst.

I Norrköpings polisdistrikt finns det i dag 317 polismän, av vilka 100 är kriminalpolismän. På bedrägeriroteln, den del av kriminalavdelningen som utreder ekonomisk brottslighet, finns det 10 befattningshavare. I distriktet finns det en narkotikarotel och en stor tullorganisation, mellan vilka det råder ett intimt samarbete. Likaså har kronofogdemyndigheten en nyupprättad ekonomisk rotel. Förhoppningsvis blir också den kontakten fruktbarande.

Vidare vill jag framhålla den lokala skattemyndigheten inom distriktet, vilken har en stor organisation. Till detta kommer alla de statliga verk som under 1970-talet placerades i Norrköping.

I detta stora polisdistrikt saknas alltså en eko-rotel.

Beträffande statsmakternas beslut om eko-rotlar anges i direktiven att deras huvudsakliga uppgift skall vara att spana, uppdaga och utreda grov ekonomisk brottslighet.

I Linköping – där det finns en eko-rotel – är arbetsbelastningen så stor att man endast i mycket begränsad omfattning kan bedriva ekonomisk spaning och utredning som gäller Norrköping.

Lokalkännedomen i spaningssammanhang är ovärderlig. Norrköpingsdistriktet har en stor geografisk utbredning – från Södermanlandsgränsen i norr till Smålandsgränsen i söder. I väster avgränsas distriktet av Göta kanal och i öster av hela den östgötska skärgården. Inom Norrköpings polisdistrikt ligger kommunerna Finspång, Söderköping och Valdemarsvik samt många andra folkrika orter, vilka tillhör Norrköpings kommun.

Med undantag för fem sex stora industrier är det kännetecknande för distriktet att en mångfald småbolag erfarenhetsmässigt arbetar med ekonomiskt både lagliga och olagliga medel.

Rimligtvis kan man inte begära att några få polismän i Linköping skall kunna utföra en effektiv spanings- och utredningsverksamhet när det gäller ekonomiska brott i ett så vidsträckt och tätbefolkat område.

Norrköpings polisdistrikt har den största arbetsbelastningen och är av detta skäl det största av polisdistrikten i Östergötland. En ekonomisk rotel i Norrköping är väl befogad i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Jag delar utskottets skrivning, vari sägs att resurserna skall satsas där behoven är störst. Regeringen borde därför skyndsamt inrätta en ekonomisk rotel i Norrköping – där är behoven mycket stora.

I detta anförande instämde Maj-Lis Landberg (s).

Anf. 78 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I betänkande nr 22 från justitieutskottet, som vi behandlar nu, berörs också motion nr 1525 från vänsterpartiet kommunisterna. Den rör inte anslag utan krav på en utredning. Det kravet har vi fört fram under många år. Därför finns det ingen anledning att utförligt argumentera för vad

som ligger bakom kravet på en utredning. Utredningskravet handlar om säkerhetspolisens organisation och verksamhet. Liksom utskottet i svaret på vår motion hänvisar till tidigare års beslut angående motiv, kan jag göra samma sak. Därmed kan jag bli tämligen kortfattad.

Först och främst vill jag klargöra att det från motionärernas sida inte handlar om ifall Sverige skall ha en säkerhetspolis eller ej. Vi är helt klara över att vi skall ha det. Däremot anser vi att folket måste ha ett fullständigt förtroende också för denna del av polisverksamheten i landet. Mot bakgrund av en del händelser som har inträffat av och till menar vi att det skulle vara nyttigt för förtroendet för denna polisverksamhet om den blev föremål för en utredning, där alla riksdagspartier, alltså även vpk, var representerade. Detta är vårt motionskrav.

I debatten den 18 maj 1983, alltså för mindre än ett år sedan, lämnades vissa öppningar för att det skulle kunna komma att bli en sådan översyn.

Motionen avstyrks av justitieutskottet med motiveringen att den ordning som säkerhetspolisen arbetar efter nu har funnits så kort tid att det därför inte finns anledning att f. n. göra en sådan översyn som motionärerna yrkar på. I utskottets skrivning lämnas emellertid en liten öppning, som jag vill ta fasta på. Där står följande:

”Enligt utskottets mening saknas uppenbarligen f. n. – innan den nya ordningen för säkerhetstjänstens verksamhet hunnit vara i tillämpning någon nämnvärd tid – skäl att föranstalta om en utredning för att granska säkerhetstjänstens organisation och verksamhet. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 1983/84:1525.”

Utskottet kan alltså tänka sig en sådan översyn som vi yrkar på, men inte nu. Min fråga är: När kan utskottet anse tiden vara mogen? Eftersom vi i så många år har begärt en översyn tycker vi att tidpunkten för en sådan nu börjar närma sig.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till motion 1983/84:1525. Det måste jag göra på grund av att vi inte är företrädare i justitieutskottet och därför icke kan ha någon reservation fogad till betänkandet.

Anf. 79 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Per Israelsson ställer en fråga till mig, men svarar egentligen samtidigt genom att referera till utskottets betänkande. Det är riktigt att justitieutskottet har sagt att säkerhetspolisen bör få arbeta en tid med den nya organisationen innan man gör någon utvärdering och ser om det behövs en översyn. Det var också vad Per Israelsson läste ut av betänkandet. Jag får hänvisa till den argumentationen.

Anf. 80 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan bara säga att vi förväntar oss att det inte skall gå alltför lång tid innan vi får den begärda översynen. Den har vi, som sagt, arbetat för i många år. Jag vill återigen påminna om att det behövs en sådan

översyn för att folket skall få ett ordentligt förtroende för säkerhetspolisens verksamhet.

Nr 123

Onsdagen den
11 april 1984

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (aspirantantagningen 1984/85)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 50 för reservation 1 av Karin Söder och Gunilla André.

Mom. 2 (långtidsplanering av aspirantantagningen)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 50 för reservation 2 av Karin Söder och Gunilla André.

Punkt 2

Mom. 2 (översyn av säkerhetspolisens verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för motion 1525 av Lars Werner m. fl.

Punkt 4

Mom. 1 (Medelsberäkningen; tjänster till narkotikapolisen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Hans Petersson i Röstånga – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (omfördelning av polismän)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 77 för reservation 5 av Bertil Lidgard m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1983/84:24 Ändring i lagen om gravrätt

Utskottets hemställan bifölls.

18 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1983/84:19 om anslag till Vissa myndigheter m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)
samt

1983/84:20 om anslag till socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik (prop. 1983/84:100 delvis).

---

*Anslag till polis-
väsendet, m. m.*

Anf. 81 ANDRE VICE TALMANNEN:

Socialutskottets betänkanden 19 och 20 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså socialutskottets betänkande 19 om anslag till Vissa myndigheter m. m. I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anslag till socialstyrelsen, m. m.

Anf. 82 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! I de medicinska register som finns inom vår svenska sjukvård kan man i dag inte hämta någon samlad social och yrkesrelaterad statistik. Men vi vet genom utländska undersökningar att det finns ett starkt samband mellan arbetsförhållanden och ohälsa.

I år presenterade Metall en undersökning som gjorts av dess miljöavdelning. Det var en skrämmande läsning. Den visade vilka stora skillnader som råder mellan socialgrupperna när det gäller hälsotillstånd. Det är faktiskt så att i dag är man rik och frisk, eller också är man sjuk och fattig. Arbetare får oftare än tjänstemän och akademiker sjukdomar som cancer, yrsel, bröstvärk, andnöd, högt blodtryck och förslitningsskador. Hjärtinfarkt visar sig dräbba den lågavlönade arbetaren i större utsträckning än direktören.

Metall har också tagit med en finsk undersökning om sambandet mellan livslängd och klasstillhörighet. Eftersom det i Sverige inte finns någon statistik som kan användas för att studera sådana samband, kan vi bara förmoda att de finska förhållandena är jämförbara med de svenska. Den finska rapporten visade att en arbetare har sju år kortare medellivslängd än personer i socialgrupp 1 och 2.

Metalls undersökning bygger på LO:s olika rapporter, statistiska centralbyråns levnadsundersökningar och en statlig utredning.

I dag kan man endast göra undersökningar om samband mellan arbetsmiljöer, samhällsförhållanden och ohälsa genom att använda sig av flera olika register, och utskottet förespråkar en sådan samkörning för hälsostudier i framtiden. Men samkörning av dataregister rymmer en rad begränsningar. Trots förväntade problem med yrkeskoder framstår det som rationellast att komplettera de medicinska register som finns i dag och framtida öppenvårdsregister med uppgifter om yrke och social bakgrund.

Det finns, herr talman, en rad exempel där vi på ett tidigt stadium skulle ha upptäckt sambandet mellan farliga miljöer och ohälsa och för tidig död, om vi hade haft en samlad socialt/yrkesmässigt relaterad statistik från den svenska hälso- och sjukvården. Jag kan nämna järnvägsarbetare och hormoslyr, gruvarbetare och radon, lösningsmedel och reabränslen, för att ta några exempel. Det kan också gälla samband mellan missfall och yrke eller bostadsort.

Att spåra samband mellan arbetsmiljö, sociala bakgrundsförhållanden och ohälsa för att man snabbt skall kunna sätta in förebyggande åtgärder måste

vara en central uppgift för att kunna leva upp till det ansvar som den nya sjukvårds- och hälsolagen medför. Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Reservationerna 4, 5 och 6 rör samtliga ett ökat samhällsinflytande över hanteringen av läkemedel. År 1982 slog de multinationella läkemedelsföretagen försäljningsrekord, 90 miljarder dollar. Samma år dog en miljon människor i tredje världen till följd av den dåligt kontrollerade handeln med läkemedel, enligt en rapport från Internationella konsumentunionen.

Förhållandena är givetvis inte jämförbara i Sverige och u-länderna – läkemedelsföretagen har visat sig ha en moral i u-länderna och en annan i i-länder – men samma företag som säljer sina produkter i u-länder säljer också i Sverige. I industriländer satsar de mest på medel för bantning och mot depressioner. Vi kan nog vara överens om att läkemedelsföretagen inte har samma intresse som samhället att initiera forskning inom den förebyggande vården, en forskning som på sikt skulle minska behovet av läkemedel.

I Sverige konsumerar vi f. n. läkemedel för 5 miljarder kronor per år. En stor del av den kostnaden betalas av sjukförsäkringen, som i sin tur finansieras av alla som betalar skatt. Information om läkemedel får läkarna i huvudsak av läkemedelsbolagens specialutbildade informatörer. Det finns ca 400 sådana informatörer.

Läkemedelsinformationen från producenterna av läkemedel är läkemedelsbolagens bästa reklam. Dessa satsar årligen ca 500 milj. kr. på detta. Informationens effektivitet kontrolleras genom försäljningsstatistiken, och det visar sig att efter en riktad kampanj för ett läkemedel ökar försäljnings-siffrorna. Den producentobundna informationen, dvs. den som socialstyrelsen och läkemedelskommittéerna svarar för, har svårt att hävda sig gentemot läkemedelsindustrins massiva satsning. En objektiv information kan aldrig förenas med läkemedelsindustrins intresse att öka försäljningen av sina produkter. För att bryta den nuvarande ordningen, med läkemedelsbolagens dubbla intressen att ge information och öka den egna försäljningen, måste samhället få det avgörande inflytandet över läkemedelsinformationen. Vidare bör läkarnas utbildning i klinisk farmakologi få större utrymme.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 4, 5 och 6.

Anf. 83 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 19 behandlas en rad anslagsfrågor och motioner som rör socialstyrelsen. Utskottet har tillstyrkt propositionens förslag och avstyrkt motionerna, med vissa vägledande skrivningar, som ju inte alltför sällan finns med. Jag ber inledningsvis att få yrka bifall till socialutskottets hemställan och avslag på reservationerna 1–6.

Jag vill göra några kommentarer till reservationerna.

Reservation 1 gäller patientdatabaser, som Margó Ingvardsson tog upp. Frågan rymmer naturligtvis en del problem. Det gäller om vi skall personrelatera det hela eller ta det mer allmänt. Av Margó Ingvardssons anförande framgick det att det finns ganska mycket fakta på detta område, och jag har ingen anledning att polemisera mot henne med anledning av de fakta som framkom. De som har svåra jobb, framför allt arbetare, råkar naturligtvis

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till social-
styrelsen, m. m.*

också ut för yrkesskador mer än andra – de har en svårare situation och blir oftare sjuka. Jag tror det är viktigt att detta kommer fram ordentligt i debatten. Detta har också uppmärksammats, vilket framgår av utskottsberäkningen på s. 5. Det har tillsatts en grupp som arbetar med frågan. Landstingen arbetar också med saken – det gäller ju framför allt dem. Frågan är om man skall ta in också yrke och socialt bakgrundsmaterial i dessa databaser.

Reservation 2 av Inga Lantz tar upp abortrådgivningen. Den har varit föremål för mycket diskussion, och framför allt fru Lantz känner väl till utskottets inställning. En utredning har också arbetat. Nu bereds frågan i regeringskansliet, och vi väntar på ett förslag. Det är viktigt att understryka att den abortförebyggande verksamheten verkligen bör komma till stånd i större skala än f. n. Även socialstyrelsen behandlar saken.

Frågan om statlig kontroll av läkemedel och omprövning av registrering av läkemedel är också föremål för utredning. Jag tror att vi ifrån socialdemokratiskt håll kan säga att vi verkligen har uppmärksammat denna fråga, och jag har inte heller på denna punkt någon anledning att polemisera mot fru Ingvardsson. Vi har en läkemedelsutredning, som tar upp dessa frågor, och jag hoppas att den också kommer med förslag som kan hjälpa oss. Det är helt klart att det måste finnas en mycket stark samhällelig kontroll av läkemedel och läkemedelsindustrin. Stora profitintressen är ju involverade, och det är klart att det kan förekomma sådant som vi inte kan acceptera. Därför har också en utredning tillsatts, och jag hoppas att vi får en starkare samhällelig kontroll på det här området.

Med detta, herr talman, yrkar jag än en gång bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 84 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag är glad att Evert Svensson inte fann någon anledning att polemisera gentemot mig. Då är vi alltså överens i sakfrågorna, och det är något annat än att vi har olika meningar som ligger bakom utskottets avslag på våra motioner.

Men om vi inte skall polemisera mot varandra, kanske vi kan resonera något om detta med patientdatabaser. Jag har full förståelse för dem som hyser oro för att patientdatabaserna skulle vara personrelaterade, så att man direkt med personnummer skulle kunna gå in och kontrollera människors uppgifter. Men man får nog ha klart för sig att det är skillnad på de olika registren. Det är skillnad mellan sådana dataregister som upprättas för forskning och statistisk kontroll och sådana som används för en administrativ kontroll och som skall ligga till grund för beslut om olika människor.

Patientdataregistren skall bara användas för forskning och för statistiskt inhämtat material. Jag tror att man kan lösa problemet att skydda den personliga integriteten – om det nu skall ske genom att man inte har med personnumren eller, om man väljer en något dyrare och krångligare metod, genom att man krypterar personnumren.

Det är bråttom och viktigt att få fram yrkesrelaterade och socialt

relaterade medicinska register. Jag tycker inte att vi har råd att offra fler arbetares liv i den heliga personliga integritetens namn.

Anf. 85 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! För nio år sedan väcktes en fyrpartimotion i riksdagen angående legitimering av kiropraktorer. För nära två år sedan ställde jag en fråga till statsrådet Sigurdsen angående den försöksverksamhet som regeringen 1980 hade givit socialstyrelsen i uppdrag att genomföra i samarbete med Landstingsförbundet. En projektplan var framtagen, och medel hade anvisats.

Statsrådet Sigurdsen var mycket kortfattad i sitt svar, ja, rent obenägen att alls yttra sig. Hon hänvisade till den pilotstudie som på nyåret 1983 skulle starta vid sjukhuset i Karlstad. Många av de frågor jag då hade på tungan inför en förestående debatt fastnade i halsen, då talmannens klubba föll och statsrådet hade avstått från att ge sig in i någon som helst form av replikväxling.

I dag skriver vi den 11 april 1984. Försöket borde vara genomfört och utvärderat. Om avsikten varit den rätta, hade kanske t. o. m. kiropraktorer-na befunnit sig på den lista över behöriga yrkesutövare inom hälso- och sjukvården som i en proposition just lagts på riksdagens bord. Men så har alltså inte skett. Man måste fråga sig varför. De frågor jag den gången ställde till statsrådet Sigurdsen blev aldrig besvarade. De gällde bl. a. det innersta syftet – kanske det fördolda – med pilotprojektet. De klargöranden jag sökte teigs ihjäl.

Det finns anledning att undra över vilka krafter som ligger bakom förhållningarna och de ständiga uppskoven. Det senaste uppskovet har bestått i att etiska nämnden inte yttrat sig över pilotprojektet, som nu har förlagts till Huddinge. Papperen från socialstyrelsen inlämnades en dag för sent. Nästa sammanträde med etiska nämnden är, enligt uppgift, i maj. Någon start av pilotprojektet i april, som socialutskottet uppger, torde därmed inte heller ske. När kommer man då i gång? Under semestrarna? Det förefaller väl föga troligt. Och när kommer man i gång med det egentliga försöket? Det kan under alla omständigheter inte bli färdigt före 1985.

I denna motsträviga atmosfär motionerade jag under allmänna motionstiden i år. Min motion handlar just om det som jag inte fick chansen att diskutera 1982, dvs. ett nu tjugooårigt, väl integrerat, legitimationssystem för högskoleutbildade kiropraktorer i Schweiz, som fungerat tillfredsställande. Detta system hade man från svensk sida kunnat studera precis när som helst – om bara viljan funnits. Utbildningen har man sedan länge kunnat studera på ort och ställe i t. ex. USA, England, Canada och på Nya Zeeland.

Hur kommer det sig att man i Sverige – trots att det sedan många år finns positiva erfarenheter både inom och utom Europa av högskoleutbildade kiropraktorerers verksamhet – inte bara arbetar emot en legitimering av yrkeskåren i fråga utan också under en administrativ täckmantel ständigt skjuter denna fråga ifrån sig? Detta sker trots riksdagens och regeringens uttryckliga uppdrag.

Nr 123

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Anslag till social-
styrelsen, m. m.*

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Anslag till social-
styrelsen, m. m.*

Jag kan bara konstatera, herr talman, att viljan hos ansvariga myndigheter saknas – trots att riksdagen begärt både initiativ, aktivitet och utvärdering av handläggarna. I min motion har jag begärt en analys av det schweiziska systemet för legitimering av högskoleutbildade kiropraktorer och av ersättningen från sjukkasssystemet för denna vård – omsatt på svenska förhållanden. Självfallet, herr talman, har jag begärt detta. Det tycks ju nämligen inte finnas vare sig vilja eller kraft att genomföra det för länge sedan *beslutade* pilotprojektet. Låt oss då åtminstone dra lärdom av vad andra länder utprövat och godkänt.

Jag kan, herr talman, emellertid inte heller undgå att kommentera socialutskottets behandling av min motion. Utskottet anser att syftet med min motion skulle vara tillgodosett. Ingalunda! Den har ju avstyrkts. Trots allt sade faktiskt statsrådet Sigurdsen följande: ”De erfarenheter och synpunkter som kommer fram under försöksverksamheten får avgöra vilka åtgärder som därefter skall vidtas, bl. a. om legitimation bör införas för Doctors of Chiropractic.” I hennes svar fanns ingen koppling till den försöksverksamhet som socialutskottet uppger skall kunna följa på den första, ännu inte inledda, dvs. en med naprapater. Man kan i denna utskottets skrivning befara en påspädning av förhållningstaktiken. F.ö. önskar jag av utskottets talesman få veta vad den i betänkandet redovisade studieresan till Schweiz utmynnade i.

Slutligen kan man av socialutskottets yttrande också utläsa den förutfattade meningen att kiropraktorernas eventuellt legitimerade verksamhet endast kan tänkas förekomma inom den offentliga vården. Någon förståelse för att de högskoleutbildade kiropraktorerna i dag är egna företagare och självständiga utövare av sitt yrke kan inte utläsas däri. Å andra sidan är denna attityd kanske inte ägnad att förvåna – mot bakgrund av den aktuella diskussionen om etableringsstopp, etableringskontroll och etableringstillstånd när det gäller andra privata och redan legitimerade yrkeskategorier inom hälso- och sjukvården i vårt land. Attityden förvånar alltså inte, men den är att beklaga.

Patienterna – dvs. vårdkonsumenterna – borde själva få välja vårdform och vårdmetoder. Det är nämligen dessa som ivrigast väntar på att något händer, att något händer snart, och att det händer något positivt. Mot denna bakgrund yrkar jag, herr talman, bifall till min motion 1983/84:784.

Anf. 86 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 19 finns flera vpk-motioner. I en av dem behandlas frågan om abortförebyggande verksamhet. Samma fråga tas också upp i en reservation. I motion 444 föreslår vpk att åtminstone *en* tjänst borde finnas på socialstyrelsen med ansvar för samordning av den abortförebyggande verksamheten.

Före omorganisationen på socialstyrelsen fanns en heltidstjänst för frågor om mödrahälsovård, preventivmedelsrådgivning och upplysning i sex- och samlevnadsfrågor. Nu är denna tjänst bortrationaliserad. Den ersätts av något slags konsulttjänst tio timmar i veckan. Det är absolut inte att jämföra med vad som fanns tidigare.

Socialstyrelsen har haft en klart pådrivande roll för utvecklingen av den abortförebyggande verksamheten, både för preventivmedelsrådgivningens utbyggnad och för utbildningen av rådgivare. Den tidigare samordningstjänsten har fungerat som en stimulans för utvecklingen ute i landet.

Enligt den nya hälso- och sjukvårdslagen har landstingen planerings- och samordningsansvar också för det förebyggande arbetet. Samordning mellan rådgivnings-, utbildnings- och upplysningsinsatser borde ge ett bättre resultat och en större slagkraft i det abortförebyggande arbetet. En sådan samordning borde också finnas mellan rådgivnings- och upplysningsarbetet inom socialstyrelsen. Men i och med att denna tjänst har bortrationaliserats finns ingen sådan samordning.

Det är märkligt att socialstyrelsen inte har inrättat en sådan här tjänst bland de 44 tjänster som faktiskt finns på primärvårdsbyrån och på byrån för hälsoupplýsning tillsammans. En tjänst borde väl kunna avvaras för detta viktiga samordnande arbete.

Till abortkommitténs betänkande, som avlämnades i somras, fogades en reservation skriven av socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna om behovet av just denna tjänst. I socialutskottet avvisade socialdemokraterna tanken på en samordningstjänst. Det är konstigt att socialdemokraterna i utskottet inte tar hänsyn till vad socialdemokraterna gör i andra sammanhang. Dessutom är en av reservanterna till abortkommitténs betänkande, Gustav Persson, ledamot av kammaren. Jag förutsätter att socialdemokraterna i utskottet med Evert Svensson i spetsen åtminstone har talat med sin partikamrat här i kammaren om denna fråga.

Det finns erfarenhet av att kvinnofrågor tyvärr prioriteras bort när det blir fråga om s. k. besparingar eller bortrationaliseringar. Så har hänt också i detta fall. Därför är det riktigt och viktigt att riksdagen säger ifrån i denna fråga.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 2 till socialutskottets betänkande 19.

Anf. 87 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Reservation 3, som jag skall säga några ord om, gäller icke-konventionella behandlingsmetoder. Den följer upp motion 781 av Birgitta Hambraeus och Pär Granstedt. Motionärerna framhåller just att den helhetssyn på människan som alltmer börjar bli vanlig gör att det är viktigt att få kompletterande behandlingsmetoder vid sjukdom. För ett antal år sedan mötte denna inställning ett ganska stort motstånd. Men samhället har fått en betydligt öppnare attityd till dessa frågor. I dag engagerar sig ett stort antal läkare för dessa metoder.

Motionärerna har begärt – och detta har vi följt upp i reservation 3 – att man nu skall gå vidare. De kräver en försöksverksamhet, där läkare, sjuksköterskor och sjukgymnaster bör kunna få pröva alternativa behandlingsmetoder såsom zonterapi och bindvävsmassage utan att riskera sin legitimation, som motionärerna uttrycker det.

Socialutskottets majoritet hänvisar till en arbetsgrupp inom socialstyrel-

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till social-
styrelsen, m. m.*

sen, som håller på med en utvärdering av hälsohemmens verksamhet, och menar att arbetsgruppen kommer in även på denna fråga. Utskottet framhåller att socialstyrelsen kommer att framlägga synpunkter på dessa metoder. Det räcker dock inte med att bara framlägga synpunkter och tala om förändrade attityder. Här gäller det att åstadkomma resultat. Det menar motionärerna, och det ställer vi reseranter oss bakom. Låt oss verkligen få en försöksverksamhet, som ger bättre kunskap om dessa metoder till gagn för de många människor som anser att detta är behandlingsformer som de vill ha och som kan hjälpa vid sjukdom.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 88 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Först yrkar jag avslag på motion 784 om kiropraktorer. Utskottet har gått så långt det kan göra. Det framgick även av Mona Saint Cyr's anförande att hon vände sig mer mot själva handläggningen av det hela än mot den mening som utskottet har uttalat. Beträffande motion 784 skriver socialutskottet:

"I april i år avses emellertid försöksverksamheten inledas med en s. k. pilotstudie vid Huddinge sjukhus under cirka tre månader. Därefter skall huvudstudien inledas vid Karolinska sjukhuset samt vid sjukhusen i Halmstad, Hälsingborg och Karlstad. Vid dessa fyra sjukhus kommer verksamheten att pågå under sex månader."

Talar man i den riktning som Mona Saint Cyr gjorde, måste man medge att man har flyttat fram positionerna. Det här är ju svåra och allvarliga frågor, och därför kan man inte utan vidare fatta ett beslut rätt upp och ned.

Jag vill också säga ytterligare några ord om abortförebyggande verksamhet. När den här tjänsten blev indragen under den borgerliga regeringen hade vi från socialdemokratiskt håll en reservation för att den skulle vara kvar. Nu har det emellertid gått en liten tid, och att nu införa den, strax innan en regeringsproposition är att vänta, verkar inte särskilt rationellt. Vi säger ändå i utskottet, att om man kan göra en omfördelning inom socialstyrelsen kanske man kan tillgodose det här önskemålet litet tidigare. Propositionen om den abortförebyggande verksamheten lär komma i höst, och då får vi se vad som blir resultatet av den. Jag skulle tro att den reservation som har fogats till betänkandet inte lämnas helt utan åtgärd, men om det vet jag naturligtvis ingenting.

Jag tar nu upp den fråga som Rune Gustavsson talade om, nämligen de alternativa behandlingsformerna. Också på den punkten tycker jag att det är ganska onödigt med reservationer. Vi går ju en bra bit på vägen när vi säger så här – jag läser direkt ur utskottsbetänkandet, för det kan ändå vara bra att överföra det till protokollet:

"Utskottet anser principiellt att det finns skäl att ha en öppen attityd inför icke-konventionella behandlingsmetoder som patienter tycker sig bli hjälpta av, även om metodernas effektivitet inte alltid är vetenskapligt belagd; detta självfallet under förutsättning att det inte rör sig om behandlingsformer som kan misstänkas vara hälsovådliga."

Man kan väl säga att det senare är en ganska rimlig begäran.

Jag yrkar alltså än en gång bifall till utskottets hemställan och därmed avslag på reservationerna.

Anf. 89 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Jag var inte nöjd med den behandling min motion hade fått, och det framgick väl av vad jag sade förut. Jag skulle gärna vilja understryka vad jag sade sist i mitt anförande, nämligen att det är patienterna som är verkligt ivriga att få något besked. Man har hela tiden skjutit ärendet framför sig. Vi har ännu inte sett slutet på försöksverksamheten, som ännu inte har påbörjats. Vi vet i alla fall att de akademiskt utbildade kiropraktorerna fyller en mycket stor del av den brist som faktiskt finns inom svensk hälso- och sjukvård och hjälper väldigt många svenskar.

Vad jag har begärt är att man skulle följa upp de mycket positiva erfarenheter som har gjorts i Schweiz. Det gäller både behandlingsmetoderna och hur man utbildar och vidareutbildar med en påbyggnad av två års praktik och med muntliga och skriftliga tentamina inför både läkare och kiropraktorer. Där ser man på ett gediget sätt till att man har tillgång till kiropraktorernas kunskaper och förmåga att hjälpa människorna. I Schweiz har patienterna också rätt till ersättning från försäkringssystemet, och det har de f. ö. även i Danmark och Norge. Jag kan inte förstå varför det skall vara så kärt i Sverige.

Eftersom det står i utskottsbetänkandet, Evert Svensson, att tre personer – en läkare, en representant för socialstyrelsen och en kiropraktor – gjorde en studieresa till Schweiz på fyra dagar – det kanske inte står, men det var det – undrar jag: Vad fick man ut av det besöket? Jag har ju önskat med min motion att man skulle göra en kartläggning av hur systemet fungerar i Schweiz, som har en mångårig, positiv erfarenhet av det, så att man har den biten med sig när man kommer fram till ett resultat av undersökningen, vilken förhoppningsvis utfaller positivt också i Sverige. Att man parallellt skall göra detta är vad motionen åsyftar. Då får vi ingen extra fördröjning i slutändan på denna procedur, som redan har dragit ut för länge på tiden. Jag skulle vara mycket intresserad av – jag sade det redan i mitt huvudanförande – att få höra av Evert Svensson: Vad kom de tre studiedelegaterna fram till vid sitt besök för ett år sedan i Schweiz?

Anf. 90 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skulle egentligen vilja ha en sakdebatt med Evert Svensson i frågan om den samordnande tjänsten i det abortförebyggande arbetet. Det är alldeles uppenbart att socialdemokraterna har ändrat sig i den frågan, eftersom de tidigare protesterade mot att man drog in den här tjänsten.

Evert Svensson säger att det kommer en proposition i abortfrågan. Den har aviserats ganska länge, och jag har en mycket stark misstanke – för att inte säga att det är på gränsen till visshet – om att den propositionen inte kommer att handla någonting om en tjänst hit eller dit, utan den kommer att

Anslag till socialstyrelsen, m. m.

handla om en klar försämring av hela den abortförebyggande verksamheten.

Förmodligen kommer regeringen att föreslå att det i stället för riktade bidrag till landstingen skall bli schabloniserade statsbidrag för landstingens hela hälso- och sjukvårdsverksamhet. Då kommer den abortförebyggande verksamheten ännu ett steg längre tillbaka, och det är djupt beklagligt. Då tycker jag inte att propositionen är mycket att luta sig emot.

Jag tycker att åtminstone en av de 44 tjänsterna kunde ha det innehåll som den hade tidigare. Riksdagen har ett ansvar för dessa frågor och en skyldighet att uttala en viljeinriktning. Jag tycker att det vore väldigt bra med den markering – allra helst skulle det ha varit med i socialutskottets betänkande – som det skulle innebära om riksdagen biföll vpk-reservationen.

Det är viktigt att samordningsfrågorna inom den abortförebyggande verksamheten får den tjänst eller kanske de tjänster som behövs. När man nu håller på och omorganiserar hela mödrahälsovården, ett arbete som har kommit en bit på väg, vet vi ingenting om vad som kommer att hända. Därför är det än mer viktigt att det finns en instans som bevakar och nogsam följer de försämringar som jag misstänker kommer att ske.

Avslutningsvis vill jag alltså fråga: Tycker Evert Svensson att den här tjänsten behövs, eller har man ändrat sig på socialdemokratiskt håll?

Anf. 91 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Till Evert Svensson vill jag säga att den som har följt frågan om icke-konventionella behandlingsmetoder under ett antal år och märkt det motstånd som ofta har förekommit vet att det inte räcker med vackra principiella uttalanden. Vi vet också att dessa inte alltid läses bland dem som har att fatta beslut.

Nu hänvisar Evert Svensson till vad utskottet har skrivit, alltså vad utskottet principiellt anser. Men yrkandet om avslag på motionen har ju utskottsmajoriteten grundat på den utvärdering som socialstyrelsen har satt i gång om hälsohemmens verksamhet. Utskottet säger att socialstyrelsen i samband med den skall lägga fram synpunkter på zonerapi och bindvävs-massage. Men det är något annat än det vi begär i motionen och i reservationen.

Vi begär en försöksverksamhet för att få klarhet i fråga om värdet av alternativa metoder. Ofta möts de som arbetar med sådana saker av påståendet att värdet av behandlingen inte är vetenskapligt belagt. Vi menar att genom en försöksverksamhet kan man i alla fall få fram ett material som kan utgöra underlag för fortsatt arbete.

Anf. 92 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har faktiskt inte läst rapporten från den här studieresan. Jag har inte heller tagit med den i utskottsbetänkandet. Jag har inhämtat hos sekreteraren i utskottet att rapporten finns på socialutskottets kansli, så Mona Saint Cyr kan ta del av den där. Men den kan inte förändra den skrivning som utskottet har gjort. Den kan i och för sig vara intressant att läsa. Ärendet flyttar väl sig framåt, men vi får invänta den försöksverksamhet som är på gång.

När det gäller den tjänst på socialstyrelsen som fru Lantz åberopade vet man inte riktigt hur det går. Det är möjligt att frågan kan lösas på ett eller annat sätt. Men just vid det tillfälle då vi tog upp frågan skulle tjänsten upphöra. Då ville vi att den skulle förlängas. Abortförebyggande verksamhet kan naturligtvis organiseras på olika sätt. Men jag hyser inget som helst hopp om att fru Lantz inte kommer att reservera sig vad vi än skriver eller vad propositionen än kommer att innehålla.

Anf. 93 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Om man hänvisar till den här studieresan och tycker att man har gett min motion en välvillig behandling, tycker jag att man skulle kunna redovisa vad det var för någonting som var så välvilligt i konstaterandet att det har varit tre personer i Schweiz, för det har ett visst samband med min motion. Jag har själv tagit reda på rapporterna – det finns ju flera.

Kiropraktiken i Schweiz tillhör alltså den allmänna sjukvården sedan gammalt och är accepterad som sådan. Det är ett sjukvårdssystem som är baserat på privatläkar- och husläkarverksamhet. Man har integrerat kiropraktorerna med den här verksamheten. Det är alltså en påtaglig skillnad mellan schweiziska och svenska förhållanden och mellan schweiziskt och svenskt synsätt på kiropraktorernas verksamhet och på hela hälso- och sjukvården på den privata sidan. Det kan hända att detta har avskräckt utskottet från att säga någonting.

Det har konstaterats att man har goda erfarenheter, som jag sade tidigare, av denna verksamhet och ett mycket fint samarbete mellan läkare och kiropraktorer. Vidare har man konstaterat att införlivandet av kiropraktorer med försäkringssystemet inte har blivit ekonomiskt belastande. Det har alltså enbart inneburit ett positivt inslag i schweizisk hälso- och sjukvård. Dessutom sägs det att anslutningen av kiropraktorerna till det nationella socialförsäkringssystemet inte har medfört särskilda komplikationer, problem eller missbruk på något sätt. Så kontentan av resan är, såvitt jag kan se, mycket positiv.

Förutsättningen för att få legitimerade kiropraktorer är att dessa får den praktiska tjänstgöring som jag talade om och att det görs kunskapskontroll vid examinationen. Detta är alltså förutsättningen för kiropraktorernas verksamhet i Schweiz. Jag tycker att allt detta säger så pass mycket att man borde ha intresserat sig mer för saken i utskottet, när man nu ändå inte bifallit min motion och sett till att vi får en kartläggning av hur vi skall kunna omsätta detta schweiziska system i Sverige den dag då vi har slutfört försöksverksamheten och förhoppningsvis fått ett positivt resultat av den.

Anf. 94 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Evert Svensson använder sig av undanflykter i den här debatten. Han är noga med att inte tala om vad han tycker i fråga om den här tjänsten. Han säger, att när den här samordningstjänsten på socialstyrelsen skulle upphöra, protesterade man från socialdemokratiskt håll. Men nu har tjänsten upphört, och då slutar man att protestera. Varför har man ändrat sig? Svara på det!

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om socialutskottets betänkande 20.)

Anf. 95 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 20 om anslag till socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik.

Alkohol- och narkotikapolitik, m. m.

Anf. 96 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Under de senaste åren har utvecklingen då det gäller missbruk av alkohol och narkotika varit oroväckande. Det står klart att permanenta lösningar saknas när det gäller att uppnå kontroll över missbrukssituationen här i landet.

Alkoholmissbruket har spritt sig allt längre ned i åldrarna. Samtidigt har dock den svåra utslagningen i åldrarna strax under och över 20 år minskat i omfattning. Vidare kan det konstateras att "normalkonsumenterna" sänker sin konsumtion, medan inget positivt tycks ske inom missbruksgruppen. Sambandet mellan totalkonsumtion och missbruk tycks inte alls vara lika klart vid en nedåtgående trend som vid en stigande. Tvärtom är det så, att alkoholskadorna ökar, trots att den totala konsumtionen i landet samtidigt sjunker.

Kostnaderna för samhället på grund av missbruk av alkohol och narkotika är oerhört stora. Man har t. ex. kunnat konstatera att en av tre patienter som uppsöker sjukhusens akutmottagningar antingen har befunnits vara alkoholpåverkad eller har sökt hjälp för en åkomma som direkt eller indirekt är en följd av för hög alkoholkonsumtion. Överdödligheten som en följd av missbruk har, som framgår av ett antal doktorsavhandlingar, tenderat att öka. Då det gäller överdödlighet på grund av alkoholmissbruk har 15 gånger högre dödlighet kunnat konstateras hos missbrukare än hos normalbefolkningen. 300 000 människor i vårt land är i dag, enligt olika beräkningar, storkonsumenter. Endast 6-10 % av dessa är kända missbrukare. De övriga befinner sig alltså i farozonen. Risken är stor att många av dem hamnar i de utslagnas skara.

Många är också de tragedier som missbruk av alkohol och narkotika för med sig. Enskilda individer drabbas. Familjer far illa och splittras. Många barn får en olycklig uppväxt. Ur samhällets synvinkel är det ständigt fråga om hur man bäst skall gå till väga för att förhindra social utslagning och misär, hur missbruk skall förebyggas, hur de drabbade skall vårdas och behandlas samt hur de skall kunna återanpassas till ett normalt liv.

Herr talman! Vi moderater är övertygade om att det – förutom de resurser som samhället kan ställa upp med – krävs att vi alla visar ett stort personligt engagemang för de drabbade. Det gäller att ställa upp för sina arbetskamrater, för sina medmänniskor. Om ett framgångsrikt vårdresultat skall kunna uppnås, måste den drabbade själv förmås ställa upp. Den drabbade måste

besluta sig för att lyckas. Det finns många exempel på att mycket svårt nedgångna människor kan återvinna hälsa och finna en mening med livet.

Herr talman! Det råder en bred politisk enighet om de övergripande målen för kampen mot narkotika. Narkotikamissbruket kan aldrig accepteras som en del av vår kultur. I stället måste målet för kampen mot detta missbruk vara att missbruket helt försvinner. Det räcker inte att det minskar. Kampen måste ständigt gå vidare.

En nedgång i totalkonsumtionen och en minskning av missbruket är det övergripande målet i fråga om alkoholkonsumtionen. Det är, herr talman, nödvändigt med ett utnyttjande av och en satsning på de viktiga hörnstenarna – hemmet, skolan, arbetsplatsen, bostadsområdet, idrotten och föreningslivet – i kampen mot missbruket. Man måste ta hänsyn till människans situation.

Inom missbruksvården har de alternativa vårdformerna oftast varit mycket framgångsrika. Den idéburna verksamheten, som ofta kan visa på mycket goda resultat, borde här kunna tjäna som föredöme för vården. Ett bra exempel på detta är LP-stiftelsen. Stiftelsens framgångar på området visar hur viktigt mångfald och alternativ i vården kan vara. Man har nått verkligt goda resultat. Hade samhällets satsningar gett lika goda resultat, hade den totala bilden varit väsentligt bättre.

Herr talman! Till socialutskottets betänkande nr 20, som vi nu behandlar, har fogats två moderata reservationer, nr 1 och 3, samt två gemensamma borgerliga, nr 2 och 4. Jag yrkar bifall till dessa reservationer.

Reservation 1 gäller en moderat kommittémotion för enskilda vårdinitiativ. Vi vill att enskilda initiativ bättre skall tas till vara inom missbruksvården. Vi begär förslag från regeringen till en lag, i vilken kommuner åläggs att pröva även andra initiativ än de med kommunalt huvudmannaskap när det gäller service och omvårdnad.

I den gemensamma borgerliga reservationen nr 2 gällande fördelning av medel för information tar vi upp det som föreslås i budgeten under anslaget J1 – medel till upplysning och information på drogområdet. Där föreslås bl. a. att arbetsmarknadens parter och Verdandi skall garanteras ett visst belopp. Detta sätt att örönmärka pengar tycker vi är oacceptabelt. Herr talman, vi menar att dessa organisationer skall behandlas på samma sätt som alla andra.

I den moderata reservationen nr 3 säger vi att de fackliga organisationerna har ekonomiska resurser att utan statligt stöd kunna informera sina arbetskamrater på drogområdet. Vi förutsätter att facket har de starka ideella ambitioner som behövs.

I reservation 4, i vilken alla borgerliga partier är representerade, vill vi betona att fortsatt forskning på narkotikaområdet är viktig, men att det i dag inte finns någon myndighet som har det samlade ansvaret för att systematiskt samla in och informera om olika forskningsprojekt. Socialstyrelsen eller Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning bör få detta ansvar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

Onsdagen den
11 april 1984

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

Anf. 97 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Vi är nu framme vid den årliga debatten om alkohol- och narkotikafrågor. Ibland är det kanske någon som ställer frågan om vi åstadkommer något resultat med alla beslut vi fattar och med alla vackra uttalanden vi gör. Ibland ställer jag mig själv frågan huruvida de beslut vi fattar i riksdagen verkligen tränger ut i landet och blir omsatta i den praktiska verkligheten. Ett exempel är när vi för något år sedan klart uttalade vikten av att det i varje kommun inrättades ett organ, där man gemensamt arbetade mot alkohol och narkotika, och där man följde någon form av kommunala handlingsprogram som skulle stöttas upp av de olika organisationerna.

På ett område vill jag nog säga att vi har lyckats i våra ansträngningar angående alkohol- och narkotikafrågan. Det har nämligen vuxit fram en betydligt större medvetenhet hos den svenska allmänheten under dessa år. Människor är medvetna om problemen – narkotikans skadeverkningar osv. Men det har tagit lång tid.

Jag vill erinra om det beslut som riksdagen 1978 enhälligt fattade angående narkotika. Vi slog fast att samhället inte kan acceptera någon form av narkotika som inte är medicinskt betingad. Allt annat bruk är missbruk och måste bekämpas.

Arbetet mot missbruket bedrivs efter olika linjer. Jag vill upprepa vad jag har sagt många gånger: Oavsett om vi tillsätter aldrig så många narkotikapoliser och tulltjänstemän och lär upp aldrig så många narkotikahundar löser vi inte narkotikaproblemet, därför att langarna är så oerhört smarta. Här måste det finnas ett engagemang hos hela den svenska allmänheten. Jag vill, liksom Ingvar Eriksson gjorde, poängtera hemmens, familjens och skolans roll i samarbetet mot drogmissbruk. Men föräldrarna kan inte övervältra ansvaret på skolan och samhällets organ, utan alla måste delta.

Under de år som nu har gått har arbetet runt om i landet bedrivits litet olika. Det finns skolor och skolledare som har engagerat sig mycket starkt i missbruksfrågorna. Ett fint samarbete har utvecklats mellan skola, sociala myndigheter och polisen. Karin Söder och jag har i en motion framhållit att det är viktigt att vi tar vara på de goda resultat som har uppnåtts och arbetar vidare.

För att vi skall få ett gott resultat och en bra samordning av verksamheten bör det inom varje rektorsområde finnas en lärare som har ansvaret för undervisningen i drogfrågor. Men informationen får inte begränsas endast till eleverna. Den måste ges också till skolans alla lärare och annan personal. Den lärare som utses skall likaså ha ansvaret för kontakterna med föräldrarna – en mycket viktig uppgift – och för kontakterna med polis och myndigheter.

Karin Söder och jag har också sagt att det måste bedrivas ett ännu hårdare arbete på gatuplanet, för att komma åt smålangarna. Vi har i samma motion tagit upp frågan om kriminalisering av konsumtion av narkotika. Den frågan behandlas i justitieutskottet, och jag skall inte närmare gå in på den här. Vi anser dock att den är mycket viktig i narkotikabekämpningen.

För upplysning och information på drogområdet finns det ett reservations-

anslag på 37 milj. kr. Det märkliga är att statsrådet i år har öronmärkt pengar till två mottagare, nämligen arbetsmarknadens parter och Verdandi. Vad är orsaken till detta? Jag ställer frågan till Evert Svensson.

Vi har under årens lopp i utskottet behandlat motioner där det har begärts att vi skulle uttala oss för exempelvis RIA-verksamheten och föreslå ett belopp till den. Då har Evert Svensson och övriga socialdemokrater alltid sagt: Det är inte utskottets och riksdagens uppgift att fördela pengar. Det är det organ som har fått pengarna som skall göra det. Vad är då, Evert Svensson, anledningen till att ni från socialdemokraternas sida nu pekar ut hur mycket Verdandi resp. arbetsmarknadens parter skall ha? Jag finner det högst anmärkningsvärt att ni har slagit in på denna väg.

Skulle Verdandi fylla en större uppgift än övriga organisationer, som exempelvis RIA och Lewi Pethrus-stiftelsen? Vi har inte fått någon klarhet om detta i utskottet, men Evert Svensson har kanske har tänkt över det sedan vi diskuterade och kan ge ett besked. Jag tycker att ni från socialdemokraternas sida har skyldighet att till övriga organisationer ge besked om varför ni på sätt och vis diskriminerar dem, för det är vad ni gör.

Till slut vill jag understryka, eftersom jag var inne på organisationerna, just vikten av ungdomsorganisationernas insatser, deras fostrande verksamhet. Med samhällets olika organ och den verksamhet vi bedriver kan vi inte nå samma resultat som de organisationer som arbetar ideellt med vårdarbete. Jag har besökt många av de här olika institutionerna, både dem som vilar på de kristna organisationernas grund och andra, och jag har blivit oerhört imponerad av deras verksamhet. Bakom denna verksamhet ligger ett oerhört stort engagemang, där man utvecklar en känsla av gemenskap, och det har också gett resultat. Det är glädjande, men även här vill jag säga till Evert Svensson att det var litet jobbigt när vi 1976 började satsa på detta. Man hade under en viss tid uppfattningen att samhället skulle klara denna vård. Men låt oss vara överens om att vi behöver alla dessa olika frivilliga organisationer och att vi behöver alla enskilda människors insatser om vi skall lyckas och kunna nå det mål som riksdagen har lagt fast, nämligen ett narkotikafritt samhälle och att kunna bringa ned alkoholkonsumtionen, så att vi får bort de skador som finns i dag.

Anf. 98 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Av alla de frågor som tas upp i betänkande nr 20 från socialutskottet skall jag bara ta upp två, som kan förefalla rent av litet udda i sammanhanget men som är nog så viktiga. Jag hade alltså inte tänkt låta mitt anförande gälla alkoholpolitik i vidare mening. Jag nöjer mig med att instämma i vad Ingvar Eriksson och Rune Gustavsson har sagt och i de allmänna deklARATIONER som de har avgett.

Den första fråga jag vill kommentera är den som rör föreningen Familjehemmens riksförbund. Det är en förening som tillvaratar fosterföräldrars och andra familjehems intressen. Organisationens målsättning är att kunna ge alla familjer som är eller vill bli familjehem en god utbildning.

Detta är naturligtvis ett mycket angeläget ändamål. Att ha ansvaret för

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

fostran av andras barn och samtidigt klara kontakterna med de biologiska föräldrarna är en svår och grannliga uppgift. I syfte att ge en god utbildning till de föräldrar som åtar sig denna uppgift arrangerar föreningen ett stort antal kurser och konferenser. Om Familjehemmens riksförbund inte arrangerade denna utbildning skulle det vara en uppgift som behövde ombesörjas av offentlig myndighet. Det finns skäl att anta att verksamheten sköts billigare och med stort engagemang av denna förening. I en motion föreslår därför Kenth Skårvik och jag att denna förening ges statligt ekonomiskt stöd för sin verksamhet.

Det är socialstyrelsen som handhar anslagen för bidrag till föreningar och organisationer. Med nuvarande regler kan styrelsen inte ge denna förening ekonomiskt stöd. Styrelsen är emellertid positiv till dess verksamhet. Enligt uppgift kommer man därför att till regeringen avge en framställning om att reglerna ändras på den här punkten. Enligt min mening bör regeringen bifalla denna ansökan, så mycket mer som föredragande statsrådet säger i budgetpropositionen att det är angeläget att utvecklingen av vårdformerna inom området barn och familj stimuleras. Utskottet utgår från att så blir fallet, och det fanns därför ingen anledning att reservera sig till förmån för motionen:

Däremot har jag och ledamöterna från moderata samlingspartiet och centerpartiet reserverat oss i frågan om Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning och dess fortsatta existens. CAN har som uppgift att bedriva och främja saklig upplysning om verkningar på individ och samhälle av alkohol- och narkotikamissbruk. CAN skall vidare sprida information om vägar och medel när det gäller att förekomma och bekämpa alkoholskador och motverka icke-medicinskt bruk av narkotika. CAN är ett folkrörelseorgan som står under tillsyn av socialstyrelsen.

I 1977 års alkoholpolitiska beslut gavs CAN flera viktiga uppgifter. CAN skulle förmedla kunskap om forskning på drogområdet, medverka till framställning av läromedel och informationsmaterial samt ge service åt skolor och åt folkrörelserna. Av den anledningen förstärktes biblioteks- och dokumentationsverksamheten. Man kan säga att CAN numera är ett halvstatligt organ.

När det däremot gäller forskningen på narkotikaområdet finns det inte, som också Ingvar Eriksson påpekade, någon instans som har till uppgift att sammanställa forskningsresultat. Det är lämpligt att CAN ges denna uppgift, vilket också framhålls i en motion av Jan-Erik Wikström m. fl.

Nu ifrågasätts emellertid CAN:s verksamhet från olika håll. I rapporten om alkohol- och narkotikaupplysning föreslås att CAN skall slås sönder. Betydande delar av dess verksamhet föreslås gå till socialstyrelsen, andra till Stockholms universitet och åter andra till skolöverstyrelsen. Det som blir kvar skall vara ett renodlat folkrörelseorgan, utan några statliga eller halvstatliga uppgifter.

I en annan utredning kommer man däremot fram till den motsatta slutsatsen. Narkotikakommissionen föreslår nämligen att CAN skall bli ett helstatligt organ, dvs. att folkrörelseinflytandet skall försvinna.

I detta läge är det viktigt att riksdagen ger sin mening till känna. I reservation nr 4 sägs att regeringen i sin beredning av dessa båda utredningar bör utgå ifrån att CAN skall behållas med nuvarande uppgifter.

Det är onödigt klåfingrighet att börja tumma på en organisation som fungerar. CAN är inarbetat hos myndigheter, forskningsinstitutioner, massmedia och ideella organisationer. Som påpekas i motionen av Kerstin Andersson och Elver Jonsson kan en splittring av funktionerna äventyra den service till forskare och organisationer som CAN nu ger. Hos CAN finns den kunskap samlad som forskare, opinionsbildare och andra behöver kunna ösa ur. Varför slå sönder något sådant?

Det förvånar mig att socialdemokraterna i utskottet inte har velat slå vakt om ett organ som har en så bred folkrörelseanknytning som CAN har. Denna fråga borde inte behöva vara partiskiljande. Jag hoppas att det finns så många ledamöter i riksdagen som känner varmt för CAN:s speciella uppbyggnad och verksamhet att reservationen på den här punkten blir riksdagens beslut. Regeringen står inför råden att antingen göra CAN helstatligt eller ta bort CAN:s myndighetsliknande uppgifter helt och hållet. Riksdagen bör säga regeringen att den inte skall följa något av dessa råd utan i stället låta CAN få fortsätta verksamheten som den är i dag.

Anf. 99 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Vårt parti har vid ett flertal tillfällen belyst invandrarungdomarnas mycket svåra sociala situation och arbetsmarknadssituation. Deras situation beror bl. a. på att de i större utsträckning än andra ungdomar är hänvisade till konjunktürkänsliga näringsgrenar och yrkesområden. En större andel av de utländska medborgarna är anställda i privata företag. Avsaknaden av yrkesutbildning är en av de viktigaste orsakerna till arbetslöshet. Det faktum att invandrarungdomar i mindre utsträckning än svenska ungdomar fortsätter sina studier i gymnasieskolan innebär således att invandrarungdomarnas ställning på arbetsmarknaden blir svag. Många invandrarungdomar har svårt att få arbete på grund av att de inte kan tillräckligt mycket svenska. Man kan anta att ett stort antal invandrarungdomar inte nås av förmedlingarnas service och att åtskilliga invandrarungdomar inte söker upp arbetsförmedlingen trots att de saknar arbete. Invandrarungdomens möjligheter att ta del av olika utbildningsalternativ för arbetslösa ungdomar kan vara begränsade på grund av språksvårigheter och tidigare negativa erfarenheter av skolarbete.

Det är också uppenbart att yrkesvalet bland unga invandrare påverkas av det förhållandet att föräldrar, släkt och vänner ofta endast har erfarenhet av en mycket begränsad del av den svenska arbetsmarknaden. Segregationen av den äldre generationen invandrare på arbetsmarknaden blir ett socialt arv som går vidare till nästa generation genom att de äldre bara kan förmedla kontakter med och hjälpa de unga invandrarna till att få arbete inom denna begränsade del av arbetsmarknaden.

De flesta invandrarungdomar har under uppväxten inte alls eller i mycket ringa utsträckning fått del av det stöd som nu håller på att växa fram i form av

träning och undervisning i sitt modersmål eller i form av stödinsatser i skolan. De befinner sig ofta i näst intill olösliga konflikter mellan föräldrarnas kultur- och moraluppfattning och den svenska kulturen och de svenska ungdomarnas uppfattning. De har hamnat i ett sociokulturellt ingenmansland och känner sig inte höra hemma någonstans. De känner inte sitt kulturella och historiska ursprung annat än som fragmentariska bitar. Språksvårigheterna som lett till upprepade misslyckanden både i skolan och i det sociala umgänget, liksom negativa och rasistiska bemötanden och tillmälen, har ofta blivit den dominerande grunden för deras identitet. För många av dem blir arbetslösheten den slutliga bekräftelsen på att de är utslagna, och de kan inte se några möjligheter att själva ta sig ur sin situation – utslagningen bekräftas steg för steg.

På barnpsykiatriskt håll har man uppmärksammat invandrarbarnens problem i mycket liten utsträckning. Att föräldrar inte upplevs som godtagbara förebilder kan vara förödande. Kulturkonflikter drabbar människors självkänsla. Barn med liten självkänsla och barn som nedvärderar sig själva har i högre grad psykosomatiska sjukdomar, de är mera psykiskt störda och kan som tonåringar oftare än andra drivas till kriminalitet.

Herr talman! De problem vi här har pekat på är extraordinära till sin karaktär, och därför fordras det extraordinära åtgärder för att göra något åt dem. Det går inte att blunda för den utslagning som i dag drabbar invandrarungdomen som en frukt av underlåtenhet att ge dem ett adekvat stöd från början.

Vårt parti anser att det krävs ett sammansatt åtgärdsprogram för att stötta de arbetslösa invandrarungdomar som är, eller håller på att bli, utslagna. Till en del kan detta bestå av åtgärder och förstärkningar på arbetsmarknadsutbildningens område, på arbetsförmedlingar, på skolans och utbildningens och på fritidens områden. Men detta är inte nog. Det fordras framför allt ett intensivt arbete för att över huvud taget få kontakt med dessa ungdomar.

Vpk föreslår att resurser skall ställas till kommunernas förfogande för ett socialt stödprojekt för invandrarungdom. Detta bör organiseras så, att invandrare anställs för att arbeta inom sin egen nations- och språkgrupp. Vi tror att detta är en förutsättning för att man skall komma förbi barriärer av främlingskap och språksvårigheter. Det kan dessutom vara en utgångspunkt för att skapa förutsättningar att bygga upp en nationell identitet hos invandrarungdomarna. Arbetet måste självfallet bygga på uppsökande verksamhet, men bör ges en fast bas i form av lokalutrymmen i invandrantäta bostadsområden. Stor frihet måste lämnas när det gäller verksamhetens konkreta utformning, för att den skall kunna anpassas till skilda förhållanden. De invandrare som skall arbeta med verksamheten måste ges en grundlig utbildning för att finna sig väl till rätta bland svenska institutioner inom det sociala fältet och på andra vårdområden, inom utbildningssystemet och inom arbetsmarknadsväsendet. Detta är nödvändigt för att invandrarungdomarna skall få det konkreta stöd de behöver i olika situationer.

Invandrarorganisationerna får en avgörande betydelse i den här verksamheten. Det är viktigt att de personer som skall arbeta åtnjuter ett stort

förtroende inom den egna nationsgruppen och att verksamheten bedrivs i nära och kontinuerligt samarbete med invandrarorganisationerna. Därför måste lokala invandrarorganisationer ges ett avgörande inflytande över anställningsfrågorna.

Kostnaderna för den föreslagna verksamheten bör helt täckas genom statsbidrag och finansieras med en arbetsgivaravgift.

Men invandrarungdomarnas situation kan avsevärt förbättras också genom stöd till invandrarorganisationernas ungdomsverksamhet. Vårt parti anser att med tillräckligt stöd från det svenska samhället kan invandrarorganisationerna göra viktiga insatser för barn och ungdomar i de egna grupperna. Förutsättningar finns för att driva verksamhet på ett sätt som inte bryter mot välbekanta normer och värderingar, utan i stället stärker invandrarungdomarnas identitet och förankring i den egna kultur- och språkgruppen. Invandrarföreningarna har också särskilda förutsättningar att engagera ungdomar med bristande kunskaper i svenska språket och svårigheter att utnyttja det svenska fritids- och kulturutbudet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer vid betänkandet.

Anf. 100 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tror att man kan säga att ingen regering, varken socialdemokratisk eller borgerlig, tidigare har tagit ett så kraftfullt initiativ på narkotikaområdet som när vi tillsatte narkotikakommissionen. Vi uppfyllde därmed ett löfte som vi hade ställt i valrörelsen. Så snart vi hade vunnit valet och den nya regeringen hade tillsatts uttalade vi att en narkotikakommission skulle inrättas. Med detta ville vi markera att narkotika är ett allvarligt problem.

Det hade på partikongressen uttalats att narkotikan skulle utrotas under 1980-talet. Jag skall inte ifrågasätta partikongressens beslut, men alla förstår att detta är att ta i hårt. Narkotikaproblemet är enormt, och det krävs väldiga insatser om man skall kunna nå det uppsatta målet, av den enkla anledningen att Sverige inte är isolerat utan ständigt har kontakter utåt. Trafiken pågår hela tiden, och det finns stora möjligheter att föra in narkotika i landet. Förr talade man om dem som smugglade sprit. I Emilie Flygare-Carléns böcker kunde vi läsa om hur smugglarna jagades vid Pater Noster-skären på västkusten. Men då gällde det helt andra volymer än de små piller som man kan stoppa var som helst och föra in i landet. Det är alltså en svår materia som vi har att göra med.

Narkotikakommissionen har arbetat fort och har nu kommit med sitt slutliga betänkande. Det är, som det heter på riksdagsspråk, föremål för övervägande inom regeringen. Det kommer alltså en proposition till hösten.

Jag tycker att man kan säga att det tyder på stor handlingskraft i den här frågan. Under hela den borgerliga tiden skedde inget liknande.

Men vi behöver inte polemisera på den här punkten, för vi är överens över alla partigränser om att narkotikan är någonting som måste bekämpas. Som Rune Gustavsson sade fattades det ett beslut år 1978, där vi slog fast detta. På

Onsdagen den
11 april 1984

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

s. 5 i utskottsbetänkandet citeras ur den då aktuella propositionen:

”Grundvalen för kampen mot narkotikamissbruket måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk är missbruk och måste med kraft bekämpas.

I samhällets alkoholpolitiska program är det övergripande målet att begränsa totalkonsumtionen av alkohol. Kampen mot narkotikamissbruket får inte begränsas till att enbart minska dess förekomst, utan måste syfta till att eliminera missbruket. Narkotikamissbruket kan aldrig accepteras som en del av vår kultur.”

Av den skrivningen framgår att det finns olika synsätt när det gäller de två drogerna alkohol och narkotika. Vi kan få enighet när det gäller att bekämpa narkotika, ända till den sista tabletten. Men när det gäller alkohol finns det ett bruk som är utbrett, och detta bruk skapar i alltför många fall ett missbruk. Målsättningen på detta område blir inte lika kraftfull. Om jag skall göra någon kommentar till detta är det den att alkoholmissbruket naturligtvis är mycket mer utbrett och farligt ur den synpunkten att det når många fler människor och förstör många fler människor än narkotikan.

Vi får också till hösten en proposition i alkoholfrågan – eventuellt tillsammans med narkotikafrågan.

Man frågar ibland som Rune Gustavsson gjorde: Nyttjar det att vi står här och talar och säger en del bra saker i våra betänkanden? Det kan man naturligtvis alltid fråga sig. Men jag tycker för min del att kampen inte är hopplös, vare sig när det gäller narkotikan eller när det gäller alkoholen. Vi satte upp ett mål beträffande alkoholen om att nedbringa konsumtionen med 20 % under en tioårsperiod – även om det inte var utskottet eller riksdagen som gjorde det – och det är ett faktum att utvecklingen har blivit sådan. Det instrument som vi använder är priset, beskattningen, och jag menar för min del att vi bör gå vidare på den vägen. Vi skall inte falla för den argumentationen att om man minskar den officiella försäljningen ökar hembränning, langning och smuggling. Det är klart att det finns en sådan fara, och man bör vara uppmärksam på den. Regeringen har också uttalat att den är uppmärksam på den punkten. Det pågår utredningar och kartläggningar – så långt man nu kan kartlägga denna verksamhet. Den officiella försäljningen under den här tiden har minskat med 20 %, men det är helt klart att det inte har skett en motsvarande ökning av den illegala handeln. Det är alldeles klart att det förhåller sig så.

Vi har också vårdsidan, och det är den vi talar om här i dag. Man kan aldrig vårda bort vare sig narkotika eller alkohol. Man skall inte inbilla sig att man kan göra det svenska samhället friskt genom att sätta in en god och bra vård, utan det är framför allt de förebyggande åtgärderna som är viktiga i båda dessa avseenden. Det framhålls också i de flesta sammanhang när man tar upp dessa frågor. Det är de förebyggande åtgärderna som är de viktigaste, och när det gäller alkoholen måste konsumtionen hållas tillbaka.

I dessa sammanhang är det givetvis fråga om människors attityder. Vi har mycket att gå vidare med därvidlag. Mycket har dock hänt, och jag tycker att inställningen är en annan nu än för några år sedan. Jag talar då om alkoholfrågan.

Vi har alltså anledning att gå vidare med den förebyggande verksamheten. Vi har naturligtvis också anledning att ta upp vårdfrågorna, och de har tagits upp i en hel rad motioner. Jag skall nu göra några kommentarer till dem och till reservationerna, i första hand reservation 1, som handlar om enskilda vårdinitiativ. Jag tycker rent allmänt att man slår in öppna dörrar. Det är en allmän politik f. n. att man skall ta till vara de olika initiativ som tas på många håll.

Det har här talats om LP-stiftelsen. Jag kan tala om RIA-byråerna, som växer upp över hela landet. Det finns också andra verksamheter, som är väl värda att ta till vara. Vi har från socialdemokratiskt håll sagt att vi inte skall utesluta något. Vi skall pröva olika förslag. Vi behöver alla initiativ. Det är klart att man också på den här punkten måste vara observant på vad som förekommer, men vi får pröva hela det vida fält som här finns av idéer och av idéburen verksamhet, som det talas så mycket om.

Jag tror att vi skall akta oss för att försöka ställa det ena mot det andra. Vi måste ha klart för oss att de människor som vårdas eller som vi tar hand om är helt olika. Det är riktigt att det är stor skillnad mellan en människa som kommer frivilligt till LP-stiftelsen och går in på dess villkor och en som tas in med tvång och som är mycket nedgången. Det blir en helt annan utgångspunkt. Det är alltså i många avseenden fråga om olika svårighetsgrader.

Jag har sagt i utskottet och på andra ställen att en av de mest glädjande saker som har hänt under senare år är den kamratstödande verksamhet som man framför allt inom LO i samarbete med Verdandi, men också inom TCO och SACO, har tagit upp.

Om man har den attityden att man inte skall bry sig om sina arbetskamrater, är det klart att en arbetskamrat kan gå ner sig och gå under. Här har kommit en ny attityd, och det är glädjande.

Jag har fått en fråga som gäller om man diskriminerar de andra organisationerna, eftersom det har kommit till stånd ett särskilt anslag. Man kan naturligtvis ha olika åsikter om hur anslagen skall fördelas, om man skall göra det i riksdagen på regeringens förslag eller om man skall göra det på annat sätt. Vi gör ju inga enskilda fördelningar i riksdagen. Det har vi aldrig gjort. Det är emellertid klart att man kan ge särskilda medel till olika sektorer, och det är ju inte någon liten sektor i samhället som LO, TCO och arbetsmarknadens parter i övrigt representerar.

Moderaterna föreslår helt enkelt att pengarna inte anvisas. Här tycker man sig finna den antifackliga trend som finns i samhället f. n. Jag tror att det var Rune Gustavsson som sade att man inom facket naturligtvis kan hjälpa sina medmänniskor utan att ta betalt för det. Ja, det är klart. Det får man säkert göra.

De här 3,3 miljonerna är ju en liten summa i förhållande till vad det är fråga om. Jag är säker på att man i arbetslivet inom en kommun kan leta upp sådana här saker som skulle kosta lika mycket. Det är alltså inget stort anslag som staten här ger. Skall vi inte vara generösa och säga att om man nu ställer upp med extra personal – och detta kostar ju också – så skall ett anslag kunna beviljas? Det har ju funnits ett anslag under flera år, men här vill man stryka

Onsdagen den
11 april 1984

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

ett streck över det hela och bara kasta det i sjön.

Jag skall göra några kommentarer när det gäller Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Jag delar i stort sett den uppfattning som Ingemar Eliasson här har gjort sig till tolk för. Vi socialdemokrater finner det emellertid helt orimligt att riksdagen etablerar sig som något slags remissorgan till en utredning. Vi har ju ett utredningsförslag – det är föremål för beredning i regeringen – och vi får väl ändå vänta på den proposition som kommer.

För min egen del menar jag att vi behöver ett centralt organ när det gäller de här frågorna – främst för forskning och dokumentation, men också när det gäller information, som då kan baseras på ett organ som har objektiviteten som sin grundval. Därmed har vi inte sagt att information i de här frågorna alltid måste vara tagen direkt ur Statistisk årsbok. Det är ju ofta så att en problemorienterad information går bättre hem än torra fakta, men vi behöver fakta i botten. Det är viktigt att vi har ett organ för detta, och det är också viktigt att det är folkrörelseanknutet.

Två saker har dykt upp i sammanhanget, och de hör ihop med den alkoholpolitiska nämnden under socialstyrelsen. Denna nämnd har fördelat ganska mycket pengar, bl. a. till den kamratstödande verksamheten, som vi här har talat om. Detta kan inte vara riktigt. Den alkoholpolitiska nämnden, som således lyder under socialstyrelsen, bör fristående verka inom ramen för regeringens verksamhet och syssla med alkoholpolitik. Den skall ständigt vara observant på den alkoholpolitiska utvecklingen.

Vi har tillsatt alkoholpolitiska utredningar alltsedan andra världskrigets slut. Den ena utredningen har avlöst den andra. Den senaste arbetade i mer än tio år. Därför är det bättre att ha en nämnd som fortlöpande följer utvecklingen och kan framlägga förslag.

Vidare är det viktigt och nödvändigt att bidragsgivningen samordnas. Den har hittills legat hos alkoholpolitiska nämnden, hos ungdomsrådet och även hos Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Nu återkommer denna fråga, och då får vi anledning att ta definitiv ställning.

Låt mig slutligen säga ett par ord om den fråga beträffande invandrarna som Alexander Chrisopoulos tog upp. I utskottets betänkande på den punkten finns ganska mycket skrivet, och jag har heller ingen anledning att polemisera mot vad Alexander Chrisopoulos anförde. Det är en viktig fråga, vilket vi också framhåller i utskottsbetänkandet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 101 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Evert Svensson sade att ingen tidigare regering hade gjort så kraftiga satsningar som den socialdemokratiska regeringen gjorde efter maktövertagandet 1982. Tillsättandet av narkotikakommissionen, sade han,

var en av de kraftfulla åtgärder som krävdes.

Låt mig till detta säga att kampen mot narkotikan under årens lopp hela tiden har trappats upp och skärpts, och det gäller även under de borgerliga regeringsåren. Evert Svensson sade själv att de grundprinciper som riksdagen lade fast vid riksmötet 1977/78 var positiva. Självfallet hade denna kamp fortsatt och ytterligare åtgärder vidtagits med en borgerlig regering. Så kommer det också att bli i framtiden, om vi får en ny sådan regering.

Evert Svensson nämnde att det inte går att råda bot på alkohol- och narkotikaproblemen genom enbart vård, utan det viktiga är att vidta förebyggande åtgärder. Ja, självfallet är det viktigaste att bedriva ett förebyggande arbete, så att människor inte hamnar i denna olyckliga situation. Men hur vi än anstränger oss kommer vi att få uppleva att människor misslyckas och hamnar i det elände som alkohol- och narkotikamissbruk innebär. Därför är det också nödvändigt med vård. Som också Evert Svensson sade finns det möjligheter att lyckas. Både jag själv och andra har pekat på de enorma insatser som LP-stiftelsen har gjort med goda resultat. När vi var i Amerika i höstas kunde jag själv konstatera att det fanns exempel på vårdinsatser som gav mycket positiva resultat. Jag tror därför inte att vi skall vara pessimistiska, utan anstränga oss. Då kommer möjligheterna att klara av det här på ett bättre sätt än hittills att öka.

Evert Svensson kritiserar oss moderater för att vi vill minska medlen till kamratstödande åtgärder. Vi har emellertid, Evert Svensson, tagit för givet att facket är så engagerat i dessa frågor att man inte behöver de statliga pengarna. Tvärtom brukar intresset och engagemanget öka när fack eller enskilda människor satsar egna medel och själva utför ett arbete. Vi tror på ett sådant engagemang också framöver. Därför har vi framlagt detta förslag.

Det är inte fråga om att vi vill underblåsa en antifacklig trend. Tvärtom är det väl positivt att även vi från borgerligt håll tror på facket härvidlag.

Anf. 102 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Evert Svensson sade att ingen tidigare regering hade tagit ett så kraftigt initiativ som den socialdemokratiska regeringen gjorde 1982 när den tillsatte narkotikakommissionen. Även jag tycker att det var ett bra initiativ. Men när jag tar del av de förslag som narkotikakommissionen har framlagt blir jag sannerligen inte imponerad, Evert Svensson. Ställda i relation till 1978 års beslut frågar jag Evert Svensson: Vad är det för nytt? Tanken den gången var att man undan för undan skulle följa upp såväl 1977 års alkoholpolitiska beslut som det narkotikapolitiska beslutet 1978 med kompletterande åtgärder. Men jag har inte hittat någon enda punkt där en sådan uppföljning redovisas.

Detta tyder emellertid på stor handlingskraft, säger Evert Svensson. Vad jag har saknat under den socialdemokratiska regeringstiden är den opinionsbildande verksamheten. Det har faktiskt varit tyst från regeringssidan när det gäller opinionsbildningen i dessa frågor. Man har hänvisat till narkotikakommissionen. Det har ändå gått mer än ett och ett halvt år.

Jag blev mycket glad över att Evert Svensson citerade ur den proposition

Onsdagen den
11 april 1984

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

angående narkotikapolitiken som regeringen lade fram 1978. Det var bra att vi på den korta tid som den första Fälldinregeringen existerade hann med att klara ut detta. Det visade sig att våra linjer höll och håller även för narkotikakommissionen.

När det gäller att bry sig om sina arbetskamrater och andra, Evert Svensson, tror jag att pengar inte betyder så mycket. Att åstadkomma medkänsla med sin broder eller syster sker inte via pengar. Det kan vara bra i vissa sammanhang.

Olika åsikter om fördelningen av anslagen har vi inte haft tidigare. Det är en ny princip som ni för in, när ni öronmärker pengar till två områden. Jag fattade det så, Evert Svensson, att Verdandis vårdideologi sammanfaller mer med det socialdemokratiska partiets ideologi. De fackliga organisationerna har betydligt mer pengar än de ideella organisationerna, exempelvis RIA-verksamheten, Lewi Pethrus stiftelse osv.

Herr talman! Jag glömde förra gången att yrka bifall till reservationerna 2 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan, varför jag gör det nu.

Anf. 103 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Vi diskuterar i dag två olika teman till synes oberoende av varandra. Men jag tycker att det finns vissa mycket belysande beröringspunkter, som jag gärna vill stanna vid.

Jag har i debatten upplevt en stor enighet om nödvändigheten av kampen mot narkotika- och alkoholmissbruk. Jag har också upplevt en viss förtvivlan. Det har ifrågasatts om det över huvud taget är meningsfullt att föra en debatt. Man har dessutom deklarerat sin vilja att i fortsättningen vidta åtgärder, som skall påverka situationen på detta område.

Samtidigt avstyrker man emellertid ett förslag om ett stödprojekt för invandrarungdomar, som bl. a. skulle innebära en förebyggande åtgärd. Den skulle förhindra att just de ungdomar som befinner sig i en mycket svår social situation hamnar i det problemkomplex som Evert Svensson säger sig vilja bekämpa.

Jag skulle vilja fråga: Hur mycket tror ni att ni vinner i trovärdighet i kampen mot narkotika- och alkoholproblematiken när ni, samtidigt som ni deklarerar viljan att bekämpa den, avstyrker förslag om sådana förebyggande åtgärder som just skulle hindra bl. a. invandrarungdomar att hamna i en sådan situation?

Herr talman! Förslaget om ett socialt stödprojekt för invandrarungdomar har vi ställt från vårt parti förut. Det har avslagits med olika motiveringar. Denna gång säger Evert Svensson att utskottet har skrivit mycket i betänkandet. Men det hjälper inte invandrarungdomarna om ni har skrivit mer eller mindre. Det ni har skrivit för att avstyrka vårt förslag är en hänvisning till olika försöksverksamheter som bedrivits i olika projekt, och det känner vi till. Det har förekommit sådana projekt i ett antal invandrartäta kommuner, och de flesta av dem har avslutats på grund av brist på resurser, och deras erfarenheter har inte tagits till vara på något sätt.

850 000 kr. har anslagits från allmänna arvsfonden. Tycker Evert Svensson

att det är tillräckligt mycket för att bekämpa den svåra situation som invandrarungdomarna befinner sig i?

Nr 123

Onsdagen den
11 april 1984

Anf. 104 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns naturligtvis stora behov, herr Chrisopoulos, och det över hela fältet, och det är inte säkert att man kan bifalla alla önskemål. Men det finns en vilja att göra någonting på det här området, och när jag hänvisar till skrivningen i betänkandet är det för att säga att utskottet är positivt på den här punkten. Här föreligger ändå nästan en beställning, när vi säger att detta är ett viktigt område som vi bör bevaka.

Jag vill ta upp vad Ingvar Eriksson sade om de kraftfulla satsningarna. Kanske skall jag nyansera mig något. Jag har ju hänvisat till att vi fick denna narkotikakommission. Den har inte avsatt så särskilt mycket ännu, eftersom den har lagts hos regeringen, och regeringen skall komma med förslag.

Det är tyvärr så i vårt samhälle att vi har ett utredningsväsen, och sådant arbete kan gå mer eller mindre fort. Den alkoholpolitiska utredningen tog över 10 år, och den blev mogen som underlag för en proposition efter ett tag i den borgerliga regeringen. Det här kanske vi får fram på två år, och det är raskt marscherat.

Det är meningen att man skall lägga den här frågan direkt under regeringen, under hälso- och sjukvårdsministern. Det betyder att narkotikakommissionen för sin del vill flytta upp den så högt som något kan komma i det svenska samhället. Det är väl ändå att ordentligt understryka att vi tar saken på djupaste allvar. Vi vet inte hur det blir på den punkten, men narkotikakommissionens betänkande säger så.

Man kan naturligtvis resonera om hur man skall placera pengarna och hur de skall fördelas. Här talas det om att fackföreningsrörelsen skulle kunna göra insatser utan bidrag, och det kan den säkert göra.

De satsningar som fackföreningsrörelsen gör, och jag vill då påpeka att det är inte bara LO utan också TCO – ja, det är faktiskt arbetsmarknadens parter det är fråga om – kostar naturligtvis mycket mer pengar än det statsbidrag som det här gäller. Det handlar alltså om en kombination, som så ofta i sådant här arbete. Samhället ger ett stöd, men de människor som engagerar sig gör en insats både med pengar och framför allt i form av arbete.

Anf. 105 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Evert Svensson sade nyss att socialdemokraterna vill ställa upp för att ta vara på initiativ, även om de kommer från enskilt håll. Det gläder mig att höra detta.

Jag vet inte om Evert Svensson har tagit upp det i narkotikakommissionen, men jag skulle då vilja fråga om han är beredd att där föra fram det vi föreslår i reservation 1, nämligen att kommunerna åläggs att pröva också andra initiativ. Det skulle vara intressant och tacknämligt om socialdemokraterna ville ställa upp på den linjen framöver.

Jag tar det som ett halvt löfte att Evert Svensson var inne på att man inte ville sätta det ena mot det andra. Här finns alltså chansen att ta ett nytt kraftfullt initiativ.

---

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

Onsdagen den
11 april 1984

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

Anf. 106 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Evert Svensson redovisade här narkotikakommissionens tankegång att man skulle lägga ansvaret i departementet och få till stånd en samordning. Det kan vara bra, anser jag, men man får inte glömma att det är på markplanet som den stora satsningen måste göras. Därför återkommer jag till detta att jag tycker att det är alldeles för tyst från ledningen när det gäller informationsverksamheten och opinionsbildningen.

Man kan inte bara gå och vänta på att narkotikakommissionen skall lägga fram sina förslag. Det kan, som Evert Svensson säger, ta ett par år. Då tappar vi tid.

Man har i dag en mycket bra verksamhet i många kommuner och landsdelar där det sker ett frivilligt arbete. Men fler människor behöver engageras, och därför vill jag säga än en gång, Evert Svensson, att jag tycker att de stora fackliga organisationerna skall kunna bedriva en kamratstödjan- de verksamhet utan bidrag. Pengar kan inte vara det avgörande – det är inte dessa som ger resultatet.

Redan förra året ställde jag frågan: Hur bedrivs den här verksamheten? Vad består den i? Riksdagen har inte fått någon redovisning på den punkten.

Om det nästa år kommer motioner om att så och så mycket pengar skall den organisationen ha, och så och så mycket skall den andra organisationen ha – vad kommer Evert Svensson att säga då?

Anf. 107 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Evert Svensson säger dels att han är välvilligt inställd till åtgärder för att bekämpa missbruksproblemen, dels att det finns en rad behov på andra områden som behöver tillfredsställas. Vi är alla medvetna om att det finns en mängd behov som måste tillgodoses, men nu handlar det om ett projekt som skulle förhindra att invandrarungdomar hamnar i den svåra missbruksproblematik som Evert Svensson säger sig bekämpa.

Anser inte Evert Svensson att det är lämpligare att satsa de begränsade resurser vi har i förebyggande verksamhet? Anser inte Evert Svensson att det finns ett samband mellan individens sociala situation och missbruksproblematiken?

Här har ni chansen att visa ert engagemang när det gäller att bekämpa missbruket genom att stimulera en förebyggande verksamhet som skulle förbättra situationen för tusentals ungdomar.

Anf. 108 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Till Chrisopoulos vill jag säga att i er reservation föreslås inte heller några medel, utan det rör sig om ett allmänt resonemang. Här gäller det bara nyanser.

Jag vill svara på Ingvar Erikssons fråga om frivilligorganisationerna. Man kan väl inte stifta en lag där det rätt upp och ner sägs att man skall ge bidrag till frivilliga insatser. Ingvar Eriksson kan gå hem och läsa socialtjänstlagen. Där står det att man skall samarbeta med organisationer. Dessutom talas det i direktiven till socialberedningen och i direktiven till utredningen om den

kommunala demokratin om samarbete mellan olika organisationer. Socialberedningen sysslar just med det fält vi talar om här. Så frågan har uppmärksammats långt tidigare och är alltså ingenting nytt. Jag kan hänvisa till att partikongressen så tidigt som 1979 fattade ett beslut i ärendet.

Talmannen anmälde att Ingvar Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 109 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket måste sättas in på bred front. Det är alla överens om. Information och attitydförändrande åtgärder utgör en viktig del i ett sådant arbete. Särskilt viktigt är det förebyggande arbetet bland barn och ungdom. Jag skall begränsa mitt anförande till i första hand denna del av utskottsbetänkan.

Barn och ungdom är en speciellt utsatt målgrupp inte minst för olika kommersiella intressen. I nästan samtliga fall där ungdomar vill roa sig – på dansrestauranger, diskotek eller andra arrangemang – är brukandet av alkohol ett inslag i själva verksamheten. Dessa arrangemang, som medför ett starkt tryck på de unga, skapar påtagliga risker. Det har blivit något av en nödvändighet för den kommersiella nöjesindustrin att ha alkoholutskänkning för att finansiera arrangemangen. Det krävs därför kraftfulla insatser av myndigheter, folkrörelser, föreningar och enskilda för att bryta ett sådant tänkesätt och sådana traditioner.

De förebyggande insatserna kan inte nog poängteras i detta sammanhang. De bör med fördel sättas in lokalt. Effekten blir också bättre om insatserna sker i samverkan med folkrörelserna.

Vi tar i vår motion 2245 upp ett exempel på en sådan lokal förebyggande verksamhet i samverkan med folkrörelserna. Det gäller det anslag från socialstyrelsens A-nämnd för "Nöjesverksamhet i alkoholfri miljö" som samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté erhåller. Med liten central administration har de tre samlingslokalorganisationerna – Bydegårdarnas riksförbund, Folkets Hus-föreningarnas riksorganisation och Riksföreningen Våra Gårdar – fördelat pengar direkt till lokala projekt för just "Nöjesverksamhet i alkoholfri miljö". Under några år har "Våga stufva", "Drag utan droger", drogfria Lucia- och skolavslutningsvåkor samt andra drogfria aktiviteter genomförts på ett otal platser i landet. Det är en verksamhet som slagit väl ut och som visat sig ha mycket god effekt i drogförebyggande syfte.

Bortsett från den förebyggande delen och från verksamheten i sig, t. ex. dans eller en danskurs, är en verksamhet av detta slag mycket värdefull för barns och ungdomars sociala och demokratiska träning. Ofta är det ungdomarna själva eller deras lokala organisationer som tar initiativ till olika arrangemang. Likaså är det ungdomarna själva som står för genomförandet.

Problemet är att denna så att säga friare drogförebyggande insats är hotad till sin omfattning genom att anslagen under de senaste åren successivt minskats. För budgetåret 1981/82 utgick bidrag med 1,9 milj. kr., för

budgetåret 1982/83 med 1,6 milj. kr. och för budgetåret 1983/84 med 1,1 milj. kr. I fast penningvärde innebär det således en halvering på de tre åren.

Med hänsyn till de positiva effekter i drogförebyggande syfte som denna verksamhet haft är det viktigt att anslag avsätts för detta ändamål och att anslagen inte urholkas. Det är därför som vi i motionen har krävt ett riksdagens uttalande till regeringen i fråga om anslagen.

Utskottet har, som svar på motionen, inhämtat att socialministern har för avsikt att senare föreslå regeringen att anvisa medel ur allmänna investeringsfonden för försöksverksamhet med fritidsaktiviteter bland ungdom. Jag vill understryka att det är angeläget att så sker. Jag förutsätter att anslag till den verksamhet som jag här talat om kommer att utgå i åtminstone samma utsträckning som tidigare. I så fall är syftet med motionen uppnått.

Herr talman! Sedan till en annan fråga som behandlats i detta sammanhang och som jag och Sivert Carlsson tagit upp i motion 402. I den motionen pekar vi på det faktum att Kalmar län är det enda län som f.n. saknar behandlingsplatser för missbruksvård inom det egna länet. Följden blir att socialtjänstens principer om närhet i fråga om denna vård sätts ur spel, och det drabbar invånarna i Kalmar län. Det är mot den bakgrunden som vi i motionen krävt att Kalmar län får del av statsbidraget för denna vårdform och att förhandlingarna mellan de båda kommunförbunden och staten snabbt slutförs.

I sak delar utskottet vår uppfattning. Man hänvisar till vad utskottet förra riksmötet anförde i samma fråga inför slutförhandlingarna mellan staten och de båda kommunförbunden. Helt nyligen har de inblandade parterna träffat en slutlig överenskommelse om fördelningen av upprustnings- och utvecklingsbidraget m. m.

Vi tvingas konstatera att Kalmar län inte fått del av bidraget, vilket är att beklaga.

Samtidigt som utskottet konstaterar detta hänvisar man till årets budgetproposition, där föredragande departementschefen anför att en ny bidragskonstruktion bör komma till stånd fr. o. m. 1985, som i högre grad medger handlingsfrihet för kommuner och landsting när det gäller att utveckla och förändra institutionsvården. Jag tillstyrker livligt att så sker.

Det kan bara inte få vara så, att man i ett län inte skall ha samma möjligheter som alla andra län har då det gäller att utforma en vård i linje med de mål som statsmakterna satt upp.

Jag förutsätter att statsmakterna verkligen sätter kraft bakom orden och ser till att den nya bidragskonstruktionen resulterar i att det även i Kalmar län blir möjligt att vårda patienter på länets egna behandlingshem, på samma villkor som i övriga län.

Såvitt jag förstår råder det inga delade meningar på den punkten mellan utskottet och motionärerna. Det är på regeringen som det hänger om denna vårdprincip skall gälla även för Kalmar län. Det är regeringen som måste sätta kraft bakom orden vid förhandlingarna med de två kommunförbunden.

Herr talman! Låt mig vidare kommentera Evert Svenssons inlägg. Evert Svensson sade att ingen regering tidigare har tagit så kraftfulla initiativ som

när den socialdemokratiska regeringen tillsatte narkotikakommissionen. Han menade att det inte skedde något liknande under den borgerliga regeringstiden.

När man nu ser kommissionens resultat, vilket tidigare har diskuterats i debatten, kanske man förstår förklaringen till att så inte skedde. Jag har haft möjligheten att på nära håll – i den parlamentariska referensgrupp som har tillsatts – följa kommissionens arbete. Jag vill inte förringa narkotikakommissionens arbete, men inte har det kommit fram så särskilt mycket nytt. Skall man döma av den pappersmängd som kommissionen har producerat borde den ha kommit betydligt längre i kampen mot missbruket. Av förklarliga skäl har vi i riksdagen ännu inte sett så många av förslagen – det nämnde också Evert Svensson. Förslagen är föremål för regeringens övervägande. Tids nog får vi anledning att diskutera de saker som föreslås. Först då kan vi bedöma det slutliga resultatet.

Det står dock klart redan nu att man kan ställa sig mycket frågande till den form som regeringen använt för arbetet med missbruksproblemen i det här fallet. Arbetsformen har också väckt debatt och utsatts för kritik. Har man ambitionen att nå ett resultat bör man nog bättre ta till vara kunskaper och erfarenheter som finns på bredden och som kan komma fram i ett arbete av den här typen. Att låsa in en kommission på tre personer i kanslihuset för att de skall lösa problemen och presentera åtgärder förefaller inte särskilt framsynt.

Låt mig vidare säga att arbetet mot missbruket i samhället måste ske på bred front, vilket jag inledningsvis nämnde, och det skall försiggå ute bland människorna – i folkrörelser och organisationer. Man löser inte problem genom att tillsätta kommissioner som i första hand producerar papper och promemorior.

Det förebyggande arbetet i den allmänna opinionsbildande verksamheten som organisationerna bedriver har exempelvis inte alls avhandlats i kommissionens tio eller tolv promemorior – eller hur många det nu är som man har lämnat ifrån sig. Även Rune Gustavsson berörde detta i sitt anförande.

Jag tycker att Evert Svensson och socialdemokraterna skall vänta med att slå sig för bröstet tills vi får se mer konkreta åtgärder än vad vi hittills har fått se under de ett och ett halvt år som har gått sedan valet. Jag har hört aktiva socialdemokrater på fältet, t. ex. personer som är engagerade i nykterhetsrörelsen, vilka menar att missbrukspolitikerna i stället kom av sig efter valet 1982. Det finns i regeringskansliet skrivelser från olika delar av landet som bekräftar det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2 och 4 och i övrigt bifall till utskottsmajoritetens hemställan.

Anf. 110 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i de synpunkter som Agne Hansson framförde i den del av anförandet som berörde projektet Nöjesverksamhet i alkoholfri miljö. Det var socialutskottet som en gång tog det första initiativet till det projektet. Det är mycket viktigt att verksamheten får utvecklas.

Onsdagen den
11 april 1984

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

Jag har i motion 628 tagit upp frågan om en strängare straffrättslig klassificering av kokain.

Utskottet behandlar motionen med stor varsamhet och argumenterar mycket ordrikt. Allt synes vara bra, men slutsatsen blir ett avstyrkande.

Om utskottet är av den mening att en strängare straffrättslig klassificering förutsätter ändring av narkotikastrafflagen, borde man ha tagit konsekvensen av detta och förordat en lagändring. Med hänsyn till att regeringen just nu, på grund av de förslag som föreligger från narkotikakommissionen, arbetar med narkotikalagstiftningen hade en sådan hantering snabbt kunnat bära frukt.

Ett samband mellan narkotikastrafflagen och en aktuell narkotikaförteckning är ganska naturligt.

Utskottet säger i sin skrivning att kokain är upptagen på den lista över preparat som enligt narkotikakonventionen skall vara föremål för strängaste internationella kontroll. Detta påpekande är bra. Det berör en för mig mycket central frågeställning, som har gett mig anledning att väcka motionen.

Bra är också citatet i betänkandet från narkotikakommissionens PM nr 6. Det visar på en medvetenhet om att samhället måste ha en hög beredskap. Personligen tycker jag att det är bra att vi ökar takten i informationskedjan. Men i beredskapen ligger också att vi har skapat oss ett skyddsvärn. Mitt förslag att överföra kokain till narkotikaförteckning I måste ses som en åtgärd i ett förebyggande varselssystem.

Statsrådet Gertrud Sigurdsen tar upp frågan om kokainmissbruk i budgetpropositionen, där hon just understryker vikten av en beredskap mot den farsot som preparatet ändock utgör. Att missbruk av kokain enbart sker i begränsad skala utgör i sig inget skäl för att inte vidta nödvändiga åtgärder.

Jag har ännu en chans att driva frågan i samband med den i höst kommande propositionen om alkohol och narkotika. Därför ställer jag inget yrkande nu. Jag har med min fråga i dag gjort ett test på utskottet. Jag finner att det ändock finns förutsättningar för att utskottet skall kunna växla in på rätt spår vid ett senare tillfälle.

Barbro Nilsson i Örnköldsvik och jag har i motion 1221 främst fört fram vår oro för den liberala grundsyn som vissa länder har, trots att de accepterar den internationella narkotikakonventionen, som i sig är mycket förpliktande. Vi har speciellt noterat det allvarliga i den negativa grundsyn som den spanska regeringen har.

Utskottet delar vår oro och hänvisar till en rad initiativ som tagits, bl. a. till en nordisk samarbetsplan. Det noterar vi som positivt. Utskottet hänvisar också till narkotikakommissionens förslag.

Med förhoppningen att konkreta åtgärder föreslås i den av regeringen till hösten aviserade propositionen får vi motionärer nöja oss med att notera utskottets positiva skrivning.

Anf. 111 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag trodde från början att vi skulle kunna skärpa lagstiftningen i enlighet med motionen. Men det visade sig vid utskottsbehandlingen att vi i så fall skulle avföra kokain som läkemedel. Vi har antecknat att kokain används som läkemedel för bl. a. cancerpatienter. Vi har alltså inte kunnat finna det möjligt att gå den väg som motionärerna förordat.

Vi hänvisar däremot till vad Gertrud Sigurdsen har sagt, nämligen att regeringen har kokainmissbruket under stark observans. Kokain är också upptaget på narkotikaförteckning II. Det var den överföring till förteckning I som Thure Jadestig talade om som visade sig omöjlig.

När det gäller den andra motionen vill jag bara vittna om att jag nyligen var i Holland, där man berättade att man kommit så långt att det var omöjligt att ta ordentliga tag när det gäller haschmissbruket. Jag hoppas att vi aldrig kommer dit i vårt eget land. Vi säger också i utskottsbetänkandet att de internationella åtgärderna är viktiga.

Anf. 112 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en del av vpk:s kvinnopolitiska motion, nämligen den som handlar om åtgärder för att bekämpa kvinnomisshandel. Jag kan fatta mig mycket kort i dagens debatt. Utskottets betänkande visar nämligen att det är åtgärder på gång, vilket vi tycker är mycket positivt. Utskottet nämner bl. a. att regeringen nu håller på att följa upp förslagen i rapporten Kvinnomisshandel, Kartläggning och överväganden. Man har också uppdragit åt socialstyrelsen m. fl. instanser att lämna förslag till försöksverksamhet inom området kvinnomisshandel.

Det är som sagt bra att regeringen nu tar initiativ. Men vi kan naturligtvis inte vara helt nöjda förrän åtgärderna är omsatta i praktiken. Vad vi väntar på är alltså förslag från regeringen, och jag hoppas att vi inte behöver vänta alltför länge.

Kvinnor som misshandlas i hemmet av sina män befinner sig i en mycket utsatt situation. Det behövs alltså en lång rad åtgärder för att komma till rätta med problemen. Men det viktigaste är ändå att kvinnan kan få stöd och hjälp när hon behöver det.

Det finns nu kvinnohus och kvinnojourer i många kommuner. Dit kan kvinnorna vända sig och få stöd och hjälp och i många fall också husrum. Dessa kvinnojourer fyller en mycket viktig funktion. De fungerar oftast på frivillig basis och är alltså en mycket billig verksamhet för samhället. I vår motion har vi föreslagit att statsbidrag skall utgå till denna typ av verksamhet. I dag ges i många fall bidrag från kommunerna, men det är bidrag som kvinnorna oftast fått föra en hård kamp för att få fram. Något garanterat ekonomiskt stöd ges emellertid inte till dessa kvinnohus, trots att de fyller en så viktig funktion för samhället. Vad jag kan se finns det inte heller några sådana förslag på beredningsstadiet. Därför bör riksdagen nu hos regeringen begära förslag som innebär ett ekonomiskt stöd till denna verksamhet.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 5 i betänkandet.

Onsdagen den
11 april 1984

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

Anf. 113 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 20 behandlas också motion nr 980 av Stina Gustavsson och mig. I denna motion begär vi att regeringen tar initiativ så att inköp av alkoholhaltiga preparat i berusningssyfte förhindras.

Från olika håll i landet kommer ständiga larmrapporter om att många personer berusar sig med alkoholhaltiga preparat som säljs fritt vid bl. a. bensinstationer. De preparat som numera missbrukas är T-röd och K-sprit. Enligt vår mening är de alltför lättåtkomliga.

Enligt lagen om försäljning av teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat får sådana inte tillhandahållas, om det föreligger särskild anledning att anta att varan är avsedd att användas i just berusningssyfte. Efterlevs inte lagens bestämmelser kan socialstyrelsen bl. a. meddela varning eller förbjuda försäljning.

Många kommuner har uppmärksammat socialstyrelsen på det ökande missbruket. Vi vet att socialstyrelsen också har engagerat sig, men frågan är om det som hittills har gjorts är tillräckligt.

Av utskottsbetänkandet framgår att en kommunenkät har genomförts i syfte att få en översikt över situationen i landet och med denna som grund sedan initiera åtgärder mot missbruket. Vid det tillfälle då enkäten gjordes uppgav 20 kommuner att missbruket minskat och 62 att det var oförändrat. 51 kommuner uppgav att missbruket ökat. Det brådskar alltså med åtgärder, framför allt eftersom missbruket går allt längre ner i åldrarna.

Många kommuner vidtar åtgärder. Landskrona anges i betänkandet som ett bra exempel på detta, och man nämner den kampanj som kommunen genomfört. Inom ett år lyckades kommunen få i stort sett alla butiker att sälja preparaten över disk eller förvara dem undanskymt. Klienter som vid försökets början missbrukade T-sprit upphörde enligt uppgift med detta.

Också i min egen hemkommun Nässjö har man lyckats få ner missbruket, i detta fall genom ett fint samarbete mellan de sociala organen, frivilliga organisationer och handeln.

Socialstyrelsen har med anledning av att flera kommuner efterlyst informationsmaterial framställt sådant. Detta har också använts i arbetet ute i kommunerna.

Det finns mycket att säga i det här ärendet när det gäller angelägenheten av att komma till rätta med detta slag av missbruk, men jag skall nöja mig med detta.

Herr talman! Vi motionärer noterar med tillfredsställelse att socialutskottet delar vår uppfattning om nödvändigheten av att förhindra inköp i berusningssyfte av alkoholhaltiga preparat av typen T-röd och K-sprit. Vi noterar också att socialstyrelsen arbetar med informationsverksamhet på området. Vi har inget annat yrkande än utskottets, men liksom utskottet finner vi det angeläget att socialstyrelsen verkligen följer upp resultaten av det som har gjorts och också tar fortsatta initiativ för att förebygga missbruk av den här arten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialutskottets betänkande 19

Punkt 1

Mom. 1 (landstingens patientdatabaser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (analys av kiropraktorers ställning i Schweiz)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 784 av Mona Saint Cyr – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (samordning av abortförebyggande verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 19 för reservation 2 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (icke-konventionella behandlingsmetoder)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 122 för reservation 3 av Göte Jonsson m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 2 (samhällsinflytande över FoU i fråga om läkemedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (läkemedelsinformationen)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 19 för reservation 5 av Inga Lantz.

Mom. 4 (omprövning av läkemedelsregistrering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 20

Mom. 4 (enskilda vårdinitiativ)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 76 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl.

Nr 123

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Alkohol- och
narkotikapolitik,
m. m.*

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Anslag till post-
verket*

Mom. 8 (fördelning av medel för information)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 142 för reservation 2 av Ingemar Eliasson m. fl.

Mom. 9 (medelsanvisningen till information m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (CAN:s framtida roll på drogområdet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 141 för reservation 4 av Ingemar Eliasson m. fl.

Mom. 18 (insatser mot kvinnomisshandel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (socialt stödprojekt bland invandrarungdom m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 20 för reservation 6 av Inga Lantz. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 23 (behandling av invandrarungdom inom vårdsektorn)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 21 för reservation 7 av Inga Lantz.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

19 § Föredrogs

trafikutskottets betänkanden

1983/84:15 om anslag till Postväsende m. m. (prop. 1983/84:100 delvis) och 1983/84:19 om anslag till Trafiksäkerhet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 114 TALMANNEN:

Trafikutskottets betänkanden 15 och 19 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså trafikutskottets betänkande 15 om anslag till Postväsende m. m.

Anslag till postverket

Anf. 115 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till den moderata reservationen i trafikutskottets betänkande 15, där vi föreslår ett i förhållande till utskottets och propositionens förslag minskat anslag till ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser.

Vi menar att det är både möjligt och rimligt att ha ett lägre anslag, och vår besparing är 13 miljoner av 513 miljoner, som är förslagsanslaget. Skälet till vårt förslag är en ambition att åstadkomma besparingar. Att avveckla underskottet i den offentliga sektorn är en avgörande uppgift för vår politik. Vi har i våra motioner både redovisat en rad besparingsförslag och föreslagit systemförändringar, som får samma effekt, nämligen att lyfta av kostnader från statsbudgeten.

Vi tror att den förhållandevis blygsamma besparing som vi föreslår avseende det här anslaget med lätthet kommer att kunna genomföras. Till det bidrar bl. a. en ökad användning av andra kommunikationshjälpmedel än brev, t. ex. telex och data. Vi tror också att det är möjligt att ålägga myndigheterna större restriktivitet vad beträffar frankerade svarskuvert t. ex. och en större restriktivitet över huvud taget i försändelseomfattningen.

Herr talman! Jag tänker inte utveckla detta så mycket mer utan vill bara som avslutning uttrycka det förmodandet, att det inte är alldeles otroligt att vi nästa år kommer att återfinna det här besparingsförslaget i regeringspropositionen.

Anf. 116 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag vill först säga några ord om postverkets investeringar. I propositionen fanns nästan en antydning om att avsikten inte bara var att låta postverket finansiera sina investeringar med hjälp av rörelsemedel utan att man också fritt skulle få välja vilka investeringar man ville använda sina medel till. Mot det protesterade vi genom motion 1983/84:414.

Nu har det enhälligt noterats att det inte bör vara fråga om någon ny princip när det gäller vilka större projekt som skall få genomföras utan att riksdagen även i fortsättningen bör få ta ställning till dem. Det är närmast fråga om att postverket, i stället för att som tidigare få ett statligt anslag via budgeten, får använda sina egna överskottsmedel eller rörelsemedel för att finansiera investeringarna. Mot den bakgrunden har vi avstått från att nu reservera oss.

Jag vill också säga några ord beträffande postverkets portopolitik. Det finns kanske anledning till det, eftersom det är en ganska märklig blandning av porton som postverket f. n. har. Jag vet inte hur många som har observerat att man säger att det portosystem man har byggt upp är ett portosystem som baserar sig på den prestation verket gör. Detta är inte sant. En enskild person kan inte välja om han vill ha långsam eller snabb befordran av sitt brev. Han får vackert betala det högre portot vare sig han tycker att det är bråttom eller inte. Han kan inte få skicka ekonomibrev, om han inte har mycket stora sändningar, vilket den enskilde sällan har.

En annan egendomlighet, som enligt mitt förmenande egentligen strider mot internationella postavtal, är att det i dag är billigare att skicka en tidning eller en bok som väger ett halvt kilo till en person som bor i Lima i Peru än till en person som bor i Lima i Dalarna. Att mot den bakgrunden hävda att portona är anpassade till postverkets prestation torde vara ganska svårt. Jag vill gärna nämna siffrorna. För ett brev eller paket som väger ett halvt kilo får

Onsdagen den
11 april 1984

*Anslag till post-
verket*

man betala 9:50 kr. om man vill skicka det till Lima eller Mora i Dalarna. Om man vill skicka det till Lima i Peru resp. till Mora i Minnesota i USA, kostar det 8 kr. enligt den taxa som gäller från den 1 april. Jag hade hoppats att man skulle ha rättat till de här anomalierna. Man skulle ha låtit bli att höja de inrikes portona, när övriga porton successivt höjdes. Tyvärr har det inte blivit så. Jag får ändå uttrycka förhoppningen att man på sikt, för att nå rimligare relationer mellan portona inom landet och dem som gäller till utlandet, försöker arbeta bort sådana märkvärdiga portosättningar som de som f. n. gäller.

Anf. 117 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande behandlas bl. a. postverkets förslag att rörelsemedel skall få användas för finansiering av samtliga investeringar och att ramarna för beslut som inte kräver regeringens godkännande skall vidgas.

Inom regeringen håller man på med att se över om statsmakterna fortsättningsvis bör styra postverket genom att sätta ekonomiska mål och servicemål och i mindre grad styra verket genom medlen, t. ex. lokaler, organisationer och finansiering. Eventuella förslag kommer senare att redovisas.

Utskottet har, liksom regeringen, ansett det angeläget att postverket forcerar sin byggnadsverksamhet över landet med tanke på den sysselsättningsituation som i dag råder. Med hänsyn till detta förordas att riksdagen för budgetåret 1984/85 medger undantag från gällande finansieringsprinciper; så att postverket får möjlighet att finansiera investeringarna med egna medel. Med anledning av att en översyn pågår inom regeringskansliet och att eventuella förslag kommer att redovisas senare har inte utskottet nu tagit ställning till nya finansieringsprinciper.

Under mom. 4 angående ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser för budgetåret 1984/85 biträder utskottsmajoriteten regeringens förslag om ett förslagsanslag på 513 milj. kr. Mot detta förslag har Rolf Clarkson m. fl. reserverat sig. De vill endast anslå 500 milj. kr.

Utskottsmajoriteten anser dock att det under detta anslag redan har skett en viss minskning genom att tjänstebrevsrätten inte längre omfattar utbetalningskort, inbetalningskort och postanvisningar.

Postverket hade beräknat ersättningsbehovet till 532 milj. kr., men regeringen har i budgetpropositionen sänkt beloppet till 513 milj. kr. Därigenom har ju anslaget redan minskats.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på reservation 1.

Postverket ser ständigt över och förbättrar postservicen till allmänheten. Man har som utgångspunkt att denna service skall anpassas till kundernas krav utifrån rådande ekonomiska förutsättningar. Servicen skall vara snabb, säker och lättillgänglig. Till hösten kommer postverket att gå igenom standarden på den dagliga posttjänsten, och det innebär bl. a. att informationen på brevlådorna ses över och förbättras.

Beträffande kontakten med andra staters postförvaltningar söker man

tillvarata möjligheterna att ytterligare förenkla den internationella postutväxlingen, något som bedöms som erforderligt och möjligt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 118 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Faktum är att postverkets beräkningar grundas på de prognoser beträffande tjänsteförsändelser som resp. myndigheter gör, och där kan det bli stora felbedömningar. I försäkringskassorna, som ingår i de statliga myndigheter som omfattas av tjänstebrevsrätten, pågår just nu budgetarbetet. I Stockholmskassan har man konstaterat att tjänstebrevsförsändelser i förhållande till tidigare beräkningar kommer att kosta 1 milj. kr. mindre. Stockholmskassans volym är ca en femtedel av samtliga kassors. Beträffande tjänstebrevsförsändelser kan man alltså räkna med ca 5 milj. kr. lägre kostnader enbart för försäkringskassorna. Eftersom den utvecklingen är orsakad av den mer utvecklade teknik som all statlig verksamhet kan dra nytta av, drar jag, herr talman, slutsatsen att en besparing på 13 milj. kr. är klart genomförbar.

Anf. 119 MARGIT SANDÉHN (s) replik:

Herr talman! Låt mig kort säga till Görel Bohlin att det är precis vad regeringen har tagit hänsyn till.

Anf. 120 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Om jag buntar ihop tre fyra nummer av min hembygds tidning, Arvika Nyheter, och skickar den bunten till min kamrat på Värmlandsbanken, Gunnar Olsson, som bor 1,5 à 2 mil från mitt hem, så blir portot 9:50 kr., precis som Rune Torwald sade. Om jag däremot skickar samma bunt av Arvika Nyheter till Peking kostar det 8 kr. Det är enligt min mening en fullständigt orimlig effekt av den taxemläggning som skedde 1981.

Jag har i min motion pekat på att det förr var ganska vanligt att postverkets kunder mellan sig sände tidningar, böcker och tidskrifter till en rimlig kostnad. Den som flyttat från sin hemort var kanske glad att få några nummer av sin hembygds tidning till sin nya adress för att kunna följa med vad som hände där. Likaså var det vanligt, speciellt bland äldre personer, att man delade på veckotidningar och tidskrifter genom att skicka dem till varandra.

Så kom denna chockartade portohöjning 1981 för en del försändelser.

Utskottet pekar på att omläggningen medförde vissa fördelar, men man är också så ärlig att man säger att de största prishöjningarna drabbade trycksaker. Det tycker jag är en mycket "ödmjuk" formulering. Höjningen drabbade trycksaker på ett chockartat sätt. Jag måste erkänna att jag har varit med så länge i riksdagsarbetet att jag förstår att det inte är någon mening med att ställa ett yrkande mot ett enigt utskotts hemställan, även om det sakligt sett vore aldrig så motiverat att bifalla en motion. Därför skall jag inte ställa något yrkande.

Jag är emellertid tacksam för att man i ett par särskilda yttranden ändå i princip har instämt i min motion. Olle Grahn har gjort det i sitt särskilda yttrande, och Rune Torwald och Anna Wohlin-Andersson har gjort det i sitt. Man har förhoppningar om att orimligheterna kommer att slipas bort vid en kommande taxejustering.

Margit Sandéhn berättade att postverket kommer att förbättra servicen på en rad områden. Hon var initierad om vad som händer i postverket. Därför vill jag ställa en rak fråga till Margit Sandéhn: Kan man utgå från att det blir en justering av taxorna så att de största orimligheterna, bl. a. dem som jag har omnämnt, blir bortslipade?

Anf. 121 MARGIT SANDÉHN (s) replik:

Herr talman! Att man skall utgå från just de taxor som Karl Erik Eriksson har tagit upp kan varken jag eller någon annan i utskottet lova. Men jag kan nämna att man jämt håller på att se över taxorna. Därför kan vi väl hoppas på att det blir någon ändring.

Anf. 122 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för detta dellöfte. Jag tror att vi kan vara överens om att orimligheter av denna typ bör ses över. Här drabbas faktiskt inte företag och stora kunder utan enskilda människor – framför allt pensionärer – som tidigare i stor utsträckning har utnyttjat denna möjlighet på det sättet som jag har nämnt. Då tycker jag att det bör vara ett allmänt intresse att försöka påverka postverket. Utskottet kunde ha haft en meningsyttring om detta. Men det är bra om Margit Sandéhn bidrar till att påverka postverket i rätt riktning.

Anf. 123 MARGIT SANDÉHN (s) replik:

Herr talman! De internationella portotaxorna kan vi i trafikutskottet inte påverka. Men portot i Sverige är lägre än portot i övriga nordiska länder.

Anf. 124 Tredje vice talman KARL ERIK ERIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag hoppas att det framgick av min skildring inledningsvis att jag inte är ute efter de internationella taxorna. Margit Sandéhn behöver inte påverka portotaxan till Peking. Den är rimlig. Påverka portotaxan till Gunnar Olsson i Brunskog. Gör den rimlig. Då är jag nöjd.

Anf. 125 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Det finns olika sätt att avslå motioner med hänvisning till skilda omständigheter. Trafikutskottet har presterat ett verkligt torftigt avstyrkande beträffande min motion 553 om ett frimärke med Raoul Wallenbergs bild. Det är därför jag tar kammarens tid i anspråk för att i ett riksdagsprotokoll få en bredare uppmärksamhet fäst på att utskottet inte med ett kraftfullt uttalande har velat påverka postverket i denna fråga.

På många håll i västvärlden har man velat hedra Raoul Wallenberg för de humanitära insatser som denne gjorde i Budapest i krigets slutskede. Som

bekant räddade Raoul Wallenberg tiotusentals judar undan gaskamrarna genom att bevilja dem provisoriska svenska pass. Detta sågs naturligtvis inte med blida ögon av den tyska ockupationsmakten, och Raoul Wallenberg som tjänstgjorde såsom förste legationssekreterare levde ett farligt liv.

Som bekant blev Wallenberg i krigets slutskede bortförd av sovjetiska trupper och är sedan dess försvunnen.

Wallenbergs insatser och hans stora räddningsaktion har väckt uppmärksamhet i hela världen.

På många håll i västvärlden har man velat hedra Wallenberg. I USA har han blivit hedersmedborgare. Han är den ende jämte sir Winston Churchill av icke-amerikaner som hedrats på detta sätt. I Israel ville man ändra på grundlagen för att kunna göra Wallenberg till hedersmedborgare. I Australien har man givit ut ett frimärke med Wallenbergs bild. Man planerar nu en större staty i Melbourne.

I andra länder hyllas Wallenberg på olika sätt. Man uppkallar platser, gator, skolor och institutioner efter honom. Bilden av Wallenberg hålls levande. Men det officiella Sverige håller tyst.

Herr talman! Vi har många förordningar och lagar i vårt land. En av dem gäller utgivandet av frimärken. I en kontakt med postverkets generaldirektör Bertil Zachrisson förklarade denne för mig att man vid verket har ett särskilt frimärksråd. Detta råd har som rättesnöre att på frimärke inte skall avbildas andra nu levande personer än kungafamiljen.

Denna regel har man egentligen frångått. Vi kommer ihåg att man på sin tid avbildade Sven Jerring medan han fortfarande levde. Andra levande personer som finns på svenska frimärken är t. ex. musikgruppen ABBA. Stenmark och Borg förekommer också på frimärken. Postverket menar att dessa personer representerar någonting – radion för Jerrings del, sport, konst och liknande. I övrigt är som sagt var principen att man inte avbildar nu levande personer på svenska frimärken med undantag av kungahuset.

Om postverket skulle ge ut ett frimärke med Wallenbergs bild, skulle detta uppfattas som att vi bekräftade att han vore död, och detta vill vi inte göra, sade generaldirektör Zachrisson. Men han sade också att ett brett intresse föreligger för att hedra Wallenberg med ett frimärke och att man eventuellt skulle överväga detta. Efter det svaret bedömde jag saken så, att ett uttalande av riksdagen i frågan skulle påskynda ett beslut i den riktningen. Därför skrev jag motionen.

Utskottet stöder sig på en luddig frimärksförordning. Men nu är det på tiden att resignationen efter alla dessa år äntligen får vika och att något verkligen görs. Den kraften saknade tydligen trafikutskottet vid behandlingen av min motion.

Nästa år är det 40 år sedan Wallenberg tillfångatogs av ryssarna. Därför är det dags att äntligen visa att Sverige – det land som Wallenberg tjänade – gör en officiell insats för att hylla en av sina främsta företrädare.

Det kan kanske vara av ett visst intresse för kammaren att få veta att det finns krafter i Ungern av alla länder – där Wallenberg gjorde sin räddningsaktion – som nu försöker att ta fram den staty som man skulle resa en gång i

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Anslag till
postverket*

slutet av 1940-talet men som natten före avtäckandet fraktades bort av ryssarna till okänd ort.

Som framgår finns det världen över ett brett intresse för att hedra Wallenberg och hans insatser. Vårt land, i vars tjänst Wallenberg var, utgör dock ett uppseendeväckande undantag. Man kan fråga sig, om det beror på rädsla för vår stora granne i öster eller på andlig snålhet att vi, i ett neutralt land, inte ens vill hedra en modig och framstående landsmans humanitära insatser genom att utge ett frimärke med dennes bild. Det är med beklagande jag måste konstatera att så är fallet.

Av erfarenhet vet jag att ett yrkande gentemot ett enhälligt utskott är meningslöst. Av den anledningen låter jag det bero med vad jag här har sagt.

Anf. 126 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Nej, Sven Munke, vi är inte rädda för landet i öster. Men vi hade faktiskt förra året en liknande motion och gjorde då en mycket fyllig redovisning som finns att läsa i trafikutskottets betänkande 1982/83:10.

Utskottet kan inte bestämma över postverkets generaldirektör och postens kansli och frimärksråd. Det måste vara de som i alla fall själva får avgöra vem de skall ha på frimärken.

Anf. 127 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag nämnde i mitt förra inlägg att jag varit i kontakt med postverkets generaldirektör i denna fråga, och det var efter den kontakten som jag bedömde att det skulle vara värdefullt med ett uttalande av riksdagen. Generaldirektören framhöll för mig att ett frimärke med Raoul Wallenbergs porträtt skulle uppfattas som om postverket bekräftade att Wallenberg var död. Det hindret skulle undanröjas av ett uttalande från riksdagen.

Anf. 128 MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Det är ett enigt utskott som står bakom betänkandet. Inte ens Sven Munkes egna partivänner har stött hans motion.

Anf. 129 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag brukar säga att om många ställer sig bakom en dumhet, blir den inte klokare för det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om trafikutskottets betänkande 19.)

Anf. 130 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera trafikutskottets betänkande 19 om anslag till Trafiksäkerhet m. m. I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Anslag till trafik-
säkerhet m. m.*

Anf. 131 GÖRAN RIEGNELL (m):

Herr talman! Från anslaget C1. Trafiksäkerhetsverket: Trafik och administration betalas löner och omkostnader för verkets styrelse, trafik- och administrationsbyrån samt vissa tjänster inom kanslibyrån och den regionala organisationen. Vidare betalas verkets kostnader för informationsverksamheten samt materialundersökningar och utredningar. Detta anslag är skattefinansierat.

Från anslaget C2. Trafiksäkerhetsverket: Fordon och körkort betalas löner och omkostnader för fordonsbyrån, körkortsbyrån samt återstående delar av kanslibyrån och den regionala organisationen. Detta anslag är avgiftsfinansierat.

Trafiksäkerhetsverket har i årets petita, liksom tidigare, föreslagit att även anslaget C1 skall avgiftsfinansieras fr. o. m. budgetåret 1984/85. Verket påpekar att verksamheterna inom anslagen C1 och C2 i dag är i hög grad integrerade med varandra. Trafiksäkerhetsverket kan inte se någon artskillnad i verksamheterna som skulle motivera skillnaderna i finansieringen.

Herr talman! Det hör till ovanligheterna att ett statligt verk på detta sätt kommer med friska förslag till nya finansieringsformer och besparingar i statsbudgeten. Trafiksäkerhetsverket är värt en eloge. Däremot är knappast regeringen värd någon sådan.

I år, liksom tidigare, säger regeringen nej. Man säger i budgetpropositionen att förslaget tidigare avvisats. Det nya förslaget ger enligt kommunikationsministerns mening inte anledning till någon ändring. Alltså inte en tillstymmelse till motivering!

Den som letar efter motiven i utskottsbetänkandet letar också förgäves. Från moderat sida anser vi att trafiksäkerhetsverkets förslag är välmotiverat.

Med tanke på den trängande betydelsen av att nedbringa statens budgetunderskott måste vi ta till vara sådana möjligheter till besparingar som trafiksäkerhetsverket föreslår.

Jag yrkar därför bifall till den moderata reservationen vid trafikutskottets betänkande nr 19 som innebär en besparing på 23 milj. kr.

Anf. 132 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 19 behandlas anslaget till trafiksäkerhet i budgetpropositionen, bil. 8. I enlighet med riksdagens tidigare beslut om en överflyttning av en viss del av trafiksäkerhetsverkets, TSV:s, informationsverksamhet till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, NTF, sker nu i ett tredje och sista steg en överföring av medel från TSV till NTF med 8 milj. kr. F. ö. redovisas också det arbete som pågår för att främja trafiksäkerheten, framför allt då det gäller MC och cyklisterna.

Två motioner har behandlats i anslutning till denna del av propositionen. I den första, nr 2522, framhålls att de frivilliga organisationerna gör ett betydelsefullt arbete för trafiksäkerheten och att de genom sin folkrörelsekaraktär kan skapa en bred opinion för trafiksäkerhetsinsatser. Vidare sägs i

motionen att det är angeläget att de medel NTF får till sitt förfogande kommer de enskilda organisationerna till del.

Det här är krav som trafikutskottet behandlat tidigare. Då har utskottet delat uppfattningen att trafiksäkerhetsintressets förankring i en bred folkopinion är en tillgång som på allt sätt bör tas till vara för att främja en ökad trafiksäkerhet.

Som också framgår av propositionen har TSV och NTF regelbundna överläggningar för att bl. a. kunna säkerställa ett effektivt trafiksäkerhetsarbete i enlighet med tidigare riksdagsbeslut. Under det nordiska trafiksäkerhetsåret 1983 breddades också samarbetet på trafiksäkerhetsområdet genom att allt fler frivilligorganisationer ställde upp gemensamt i rader av aktiviteter, inte minst på det regionala och det lokala planet.

Med hänvisning till den medelsöverföring som nu sker från TSV till NTF förutsätter utskottet att medlen till trafiksäkerhetsinformation kanaliseras även till de enskilda organisationerna. Med hänvisning till detta lämnas motionen utan åtgärd.

I en moderat motion nr 2496 föreslås, med hänvisning till det statsfinansiella läget och nödvändigheten av att åstadkomma besparingar i statsverksamheten, att en avgiftsfinansiering av trafiksäkerhetsverkets förvaltningskostnader skall införas. Utskottet avstyrker detta motionsyrkande och anser att verkets kostnader även i fortsättningen skall täckas genom ett förslagsanslag med angiven utgiftsstat.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till trafikutskottets hemställan i betänkande 19 och avslag på den reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 133 GÖRAN RIEGNELL (m) replik:

Herr talman! I mitt anförande påpekade jag att man i budgetpropositionen inte ger någon motivering för avslag på trafiksäkerhetsverkets förslag att avgiftsfinansiera sin verksamhet. Inte heller i trafikutskottets betänkande finns något motiv. Slutligen kan jag med sorg och hjärtat konstatera att inte heller Sten-Ove Sundström kunde ange några motiv. Det kunde vara bra att få veta varför inte trafiksäkerhetsverkets eget förslag kan bifallas av riksdagen. Någon gång kunde det vara intressant att få höra anledningen till detta.

Anf. 134 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt som Göran Riegnell säger att TSV i olika sammanhang har talat om en utökad avgiftsfinansiering. Men man har inte gått så långt som moderaterna i sin motion, nämligen att verksamheten helt skulle finansieras med avgiftsmedel. Under utskottsbehandlingen har det inte framkommit på vilket sätt detta skulle nedbringa statsverkets kostnader – det som Göran Riegnell nu försöker poängtera. I slutändan måste ju de här kostnaderna tas ut någonstans. Det är möjligt att man skulle kunna göra detta genom att helt lägga avgifterna på fordonsägare, bilister och andra trafikanter. Men det är viktigt att i så fall – det har man helt missat från moderat sida – förklara på vilket sätt det här totalt skulle nedbringa

samhällets kostnader för verksamheten. Detta har alltså inte framkommit vid behandlingen av ärendet i utskottet.

Anf. 135 GÖRAN RIEGNELL (m) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag framhålla att trafiksäkerhetsverket faktiskt går längre än moderaterna i den här frågan. Man föreslår nämligen att även anslaget C 4, Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, avgiftsfinansieras. Verket har lagt fram förslag om tillvägagångssättet. Registrerade fordon skulle således avgiftsbeläggas. Avgiften skulle vara ca 15 kr. per registrerat fordon.

Slutligen: Enligt Sten-Ove Sundström har vi inte angett vilket besparing åtgärden skulle innebära. Jo, det har vi visst gjort. Vi har sagt att anslaget C 1 i budgetpropositionen på 23 085 000 kr. skulle försvinna. Det skulle alltså bli en besparing på 23 085 000 kr.

Anf. 136 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Det sägs att det är droppen som urholkar stenen. När det gäller kampen mot trafikolyckorna är informationen om farorna i trafiken att likna vid en droppe. Nya generationer måste ständigt lära sig att leva med en trafik som blir alltmer komplicerad. Det är i första hand de unga som måste informeras. Inte minst alarmerande är det faktum att ett stort antal unga motorcyklister fått sätta livet till under det senaste året.

Skolan spelar en viktig roll i detta sammanhang. Stora ansträngningar görs för att skolan i samarbete med polisen skall kunna ge en tillfredsställande grundutbildning på trafikområdet. Men om informationen verkligen skall vara omfattande, måste alla kanaler användas. Därför är det viktigt att de ideella organisationerna stimuleras till aktiviteter på basnivå i den riktningen.

Folkpartiet har i år, liksom tidigare, motionerat om vikten av att de medel som Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande får till sitt förfogande verkligen kommer de enskilda organisationerna till del. De stora centrala aktionerna måste på det lokala planet följas upp med ett tålmodigt arbete. När det gäller ett trafiksäkert beteende är det den ständigt upprepade informationen och träningen som i längden ger resultat. Särskilt viktigt är det att man "droppar in" i medvetandet hos alla trafikanter de risker i trafiken som bruket av alkohol och andra droger medför. En berusad förare av ett motorfordon utgör en fara både för sig själv och för sina medtrafikanter.

Av betänkandet framgår att utskottet i princip har samma uppfattning som vi motionärer. Man har dock inte direkt yrkat bifall till vår motion. Man säger att de åtgärder som NTF vidtagit går i samma riktning som motionärernas förslag.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat understryka hur viktigt det är att de resurser som NTF fått att förfoga över verkligen används så effektivt som möjligt. Enligt folkpartiets uppfattning sker det bäst genom att man utnyttjar

Nr 123

Onsdagen den
11 april 1984

---

*Anslag till trafik-
säkerhet m. m.*

den ideella kraft som finns hos de enskilda organisationernas medlemmar.
Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Trafikutskottets betänkande 15

Mom. 4 (Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 78 för reservationen av Rolf Clarkson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 19

Punkt 1

Mom. 1 (Trafiksäkerhetsverket: Trafik och administration)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 75 för reservationen av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2–4

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Prisstöd till jordbruket i norra Sverige

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1983/84:26 om prisstöd till jordbruket i norra Sverige (prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 137 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Det är ett enigt utskott som står bakom detta betänkande från jordbruksutskottet. Därför kommer jag inte att argumentera eller polemisera mot någon eller några. Jag ämnar inte heller begära votering.

Jag vill emellertid ta tillfället i akt för att uttala min tillfredsställelse över att det har varit möjligt att något förbättra den situation som jordbruket i Norrland befinner sig i. Jag tror att det beslut som vi nu skall fatta kommer att ha stor betydelse för de norrländska jordbrukarnas framtidstro.

Men jag vill samtidigt klart deklarerat att vi med detta beslut inte har löst de problem som finns i Norrlandsjordbruket, med de till synes oöverstigliga hinder som många enskilda jordbrukare står inför. Om man skulle ha tagit in eftersläpningen i prisstödet, t. ex. i förhållande till 1978 års nivå, skulle höjningen nu ha varit flera gånger större.

Det måste därför till ytterligare åtgärder för att förbättra situationen för Norrlandsjordbruket. Ett av de största problemen är de höga räntekostna-

derna. Här måste det sökas vägar för att få ner dessa kostnader, som framför allt är ett stort bekymmer vid nyetableringar.

Herr talman! Jordbruket i Norrland har en mycket stor betydelse. Det är en riksangelägenhet att jordbruket bibehålls och utvecklas. Med förhoppning om att vi skall kunna enas om ytterligare insatser för Norrlandsjordbruket vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 138 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Timmen är sen, och det är ett enigt utskottsbetänkande, men låt mig ändå säga att den situation som präglat det norrländska jordbruket under de senaste åren har varit mycket bekymmersam. Långt utanför jordbrukets led har man kunnat känna en stark oro inför det norrländska jordbrukets framtida möjligheter att överleva.

De mängder av hotbilder som tonat fram under det senaste året har skapat litet av domedagsstämning över jordbruket och Norrland. Signalerna från livsmedelskommittén och regeringens förslag att stödet till Norrlandsjordbruket skulle tas över prisregleringen – och betalas av bönderna i andra delar av landet – har varit mörka moln på himlen.

Men det heter att det brukar vara mörkast strax före gryningen, och man kan säga att det var så även i detta fall. Jag vill påstå att med det förslag som läggs fram från ett enigt jordbruksutskott ser framtiden för jordbruket i Norrland något ljusare ut än vad den gjorde för några månader sedan.

I dag tycker jag, herr talman, att man delvis kan andas ut, åtminstone för den här gången. Vi har kvar Norrlandsstödet som ett regionalpolitiskt stöd över statsbudgeten, och vi kan glädja oss åt en icke oväsentlig uppräkning.

Vägen till dagens förslag har inte gått utan strid. Hade inte centern agerat så hårt och hade inte Norrlandsbönderna fört en ädel kamp, hade höstens proposition stått sig än i dag. Vi hade inte heller haft dagens beslut om vi inte hade haft ett mycket aktivt stöd från vpk. Riksdagen har också då det gäller denna fråga visat sin styrka gentemot regeringen.

Trots enigheten finns det anledning att understryka att Norrlandsjordbruket har en avgjort stor betydelse. Regionalpolitiskt och näringspolitiskt spelar jordbruket i Norrland en oerhört viktig roll.

Jordbruket utgör en resurs inte bara för att tillgodose regionen med livsmedel utan också för sysselsättningen och miljön, livsmiljön för människorna. Därtill utgör ett livskraftigt jordbruk en icke oväsentlig resurs från beredskapssynpunkt, vilket vi har anledning att komma ihåg. Att äventyra Norrlandsjordbruket vore att spela hasard med framtiden i denna del av landet.

Det är, herr talman, med tillfredsställelse som jag har läst jordbruksutskottets betänkande – ett enigt utskottsbetänkande – även om uppräknigen inte riktigt blev vad jag hade hoppats på. Förhoppningarna bland jordbrukarna i Norrlandslänet var också något större än vad som motsvaras av resultatet. Trots detta vill jag säga att vi nått en bra bit på vägen för att förbättra den ekonomiska situationen för jordbruket i denna del av vårt land.

Nu kan vi stärka Norrlandsjordbruket ganska rejält genom att utöver dessa

Onsdagen den
11 april 1984

*Prisstöd till jord-
bruket i norra
Sverige*

40 milj. kr. utnyttja de 17 milj. kr. som regeringen redan anvisat i budgetpropositionen för produktionsökningen – en produktionsökning som ju inte blir av. Nu noterar vi i stället en produktionsminskning, inte minst då det gäller mjölken. Sammantaget blir ökningen på 57 milj. kr. ett hyfsat tillskott till Norrlandsjordbruket, och vi har anledning, herr talman, att se framtiden an med litet större tillförsikt än tidigare.

Jag ber att få yrka bifall till hemställan i ett enigt utskottsbetänkande.

Anf. 139 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! I det enhälliga utskottsbetänkande som riksdagen nu har att ta ställning till föreslår vi att stödet till jordbruket i norra Sverige skall räknas upp med 30 milj. kr. utöver vad som föreslagits i budgetpropositionen. Vi avviker således från det förslag som jordbruksministern har lagt fram, varvid uttalades att behovet av medel för att täcka kostnaderna på grund av de speciella problem som är förknippade med jordbruksproduktion i norra Sverige skulle kunna tillgodoses vid årets pridförhandlingar.

Jag vill i det sammanhanget säga till Per-Ola Eriksson att jag tycker att han tar väl stora ord i munnen när han påstår att ett visst parti skulle kunna ta åt sig äran av det förslag som nu föreligger. Som framgår av betänkandet har utskottet i full enighet fattat det här beslutet. Jag tycker att man kan påpeka att det finns anledning att pröva om inte de speciella problem som är förknippade med Norrlandsjordbruket skulle kunna lösas gemensamt i samband med jordbruksförhandlingarna, men från socialdemokratiskt håll har vi inte sett det möjligt att inför kommande budgetår lägga fram ett sådant förslag. Den sittande livsmedelskommittén har ju till uppgift att utforma riktlinjerna för den kommande jordbrukspolitiken, och syftet är då att möjligheter skall finnas att driva bestående jordbruksföretag också i Norrland. Livsmedelskommittén skall enligt direktiven lägga fram sitt förslag redan till hösten och utskottet har därför inte funnit anledning att nu ändra tidigare principer.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 140 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Kvällen är sen, och jag tänker inte föra någon längre debatt med Håkan Strömberg. Låt mig bara säga att när man skall skriva historien över jordbrukspolitiken och det nu aktuella ärendet tror jag knappast att man kommer att finna att socialdemokraterna har gått i bräschen för den här lösningen – det är andra partier som har gått i bräschen för den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

21 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

22 § Anf. 141 TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas utbildningsutskottets betänkanden 21 och 22 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Nr 123

Onsdagen den
11 april 1984

---

23 § Kammaren åtskildes kl. 23.41.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert